Anul VII (XV) Nr. 6—8 | 8 pagini 800 Lei | Timişoara, Iunie—August 1946

VREREA

Apare la sfârşitul fiecărei luni.

Director:
ION STOIA-UDREA

Direcţia: Timişoara III. Str. Doja 12
Redacţia: I., Str. Telbisz 2.
Administraţia: I., Str. Lonovici 2.

TELEFOANE:
Direcţia: 45—25 Redacţia şi Tipografia 50—03

Abonamente: 7000 Lei anual. Pentru instituţii şi întreprinderi 50000 Lei

MAXIM GORKI

de Iosif Aldan-Moisi

Imi spunea cândva un prieten: „Citindu-l pe Gorki mă simt într' un anumit fel strivit de proporţiile pe care acest gigant a ştiut să le dea tuturor elementelor, cari îi compun opera, cadru, eroi, tot... Senzaţia nimicitoare pe care ţi-o dă o planetă ce-şi revarsă sub formă de lavă aprinsă durerile, nedreptăţile, revoltele, nădejdile de mai bine ale acelei părţi din omenire având ca blazon biciul şi lanţul..."

Caracterizarea e subiectivă, dar nu e lipsită de justeţe. Dar de unde acest caracter copleşitor al operei lui Gorki?

Din faptul că Gorki, n'a fost numai un scriitor de mare talent ci şi un luptător social, care a participat activ la frământările clasei din care el însuşi făcea parte. Milioane de oameni din patria sa, ca şi alte zeci de milioane din toate colţurile pământului, înfrăţiţi prin luptă împotriva exploatării, mizeriei şi teroarei exercitate de clasa opusă, au ecou în opera sa. Iată-l, aşadar pe Gorki nu ca pe un izolat, căutător de conflicte unice, bizare, ci ca un luptător conştient şi aprig pe baricadele dreptăţii sociale într'un sector pe care adepţii „turnului de fildeş" îl considerau nepropice pentru acest fel de luptă, sectorul literaturii.

Ce a adus Gorki în acest sector? Un realism pătrunzător, dinamic, revoluţionar, constructiv, ale cărui tendinţe pe plan social (pentru Gorki totul tinde spre social) sunt magistral rezumate în aceste cuvinte ale sale: „Există o necesitate istorică de a construi pe baza a tot ceeace a fost mai bun în trecut, un viitor nou, o realitate nouă, unică pentru toţi şi lipsită de contradicţii economice de neîmpăcat".

Bazat pe o bogată experienţă a mizeriei sociale — cauzată de „contradicţiile economice" de care aminteşte — cunoaşterea aprofundată a celor mai diverse tipuri de oameni, a condiţiilor lor de viaţă şi a năzuinţelor spre care tind, luptând cu hotărîre, l'au ajutat să scoată — într'un fel pe care opera sa însăşi o arată — pe primul plan nu omul, ci oamenii, mulţimile fără nume, cari se sbat cu desnădejde pentru fiecare fărâmă de pâine, pentru fiecare picur de bucurie.

Dar nu numai atât, O întreagă literatură aşa numită ‚populistă", înaintea sa şi în timpul său, era inspirată de aceleiaşi tipuri simbolizând mizeria, de aceleaşi condiţii de viaţă sumbră a periferiei, însă acest gen de literatură pune greutatea pe aspectul ciudat şi inedit al mizeriei, exploatând bizareria, perversitatea, cruzimea, ca elemente tragice ale unui destin implacabil, menit să ţină omenirea în tipare imposibil de schimbat. Acestei literaturi populiste, având ca notă resemnarea şi umilinţa, se opune şi se desvoltă prin opunere, literatura dinamic—realistă şi revoluţionară a lui Gorki.

Concepţia despre arta lui Gorki, că: „Menirea artei constă tocmai în a-l face pe om să devină conştient de răspunderea pe care o poartă pentru tot ce există în lume şi de a-i demonstra că el este în stare să schimbe această lume", îl plasează pe marele scriitor în pragul a două lumi, formând, „puntea vie dintre noi şi moştenirea noastră clasică" după cum scrie undeva Alexei Tolstoi.

După aceea, adică după Revoluţia din Octombrie, desvoltarea personalităţii literare a lui Gorki îşi urmează o linie ascendentă firească, în armonie cu desvoltarea societăţii sovietice.

Nici ca scriitor, nici ca activist social, el nu şi-a depăşit epoca, dar nici n'a rămas în urma ei. Umăr la umăr cu massele de proletari a contribuit cu puterea cuvântului scris la desfăşurarea procesului istoric de transformări sociale, menit să pună capăt unei ere de sclavaj, mai întâi pentru nouă zecimi din populaţia Rusiei ţariste.

In permanent contact cu cercurile marxiste revoluţionare din Rusia ca şi din străinătate şi prieten apropiat al lui Lenin, Gorki şi-a ascuţit puterea de pătrundere a lucrurilor, însuşindu-şi o viziune clară şi justă asupra mersului lumii prin observarea şi analiza ştiinţifică a desfăşurării evenimentelor. La congresul mondial al scriitorilor din 1934 Gorki a spus: „Suntem în pragul unei catastrofe, fascismul pregăteşte un nou măcel mondial..."

Este strigătul de alarmă al luptătorului care n'a dezarmat, întrevăzând cu ani înainte carnagiul pregătit de fascism pentru a subjuga popoarele şi a le jefui. Este strigătul de alarmă al unui mare inginer de suflete omeneşti, pornite să clădească o lume de dreptate şi bunăstare Bazele acestei lumi fuseseră puse, ele nu puteau fi nimicite de nebunia furioasă a unor barbari. Dar acest strigăt i-a fost fatal; în 1936 este asasinat de agenţii direcţi ai fascismului mondial.

O vieaţă de luptă se încheie astfel. O viaţă de luptă pe terenul social ca şi în câmpul literelor. Intreaga sa operă este o luptă, aceeaşi cu a maselor năzuind spre descătuşare şi lumină. O luptă mare, — o operă mare, pe care vieaţă sa n'a desminţit-o. Despre această vieaţă marele său prieten Romain Rolland se exprimă astfel: „Sensul profund al acestei vieţi rezidă într'o ascensiune continuă, deşi nu întotdeauna scutită de durere, spre un umanism superior, care se indentifică cu interesele comune, aflate într'un continu progres. El a legat massele populare, care mai eri erau despărţite de cultură, de intelectuali, care nu se interesau de ele şi-şi apărau stăruitor drepturile castei de aleşi. Datorită lui, renunţând la privilegiile lor, au întrat şi intelectualii în aşezarea generală, nu pentru a se pierde în ea, ci pentru a-şi căuta acolo o forţă nouă, o bucurie nouă şi a le-o transmite tuturora".

Aurel Ciupe Peisaj

Vechii maeştri bănăţeni

C. Daniel Portret

O eroare „milenară"

de Ion Stoia-Udrea

Se răscolesc iar, undeva, lucruri pe cari le consideram definitiv închise. Se pun în discuţie nouă probleme vechi, peste cari noi, şi credeam că odată cu noi şi toţi aceia, cari au ochii deschişi în faţa evidenţei îndiscutabile, le-am considerat soluţionate pentru totdeauna. Se agită iarăşi, fâlfâind, steagurile unei vechi eresii, cu scopul de a creia astfel o bază pentru o nouă abatere dela adevăr şi dreptate.

Se înalţă din nou, ca suprem argument, existenţa fantomei „milenare".

Căci, da, o simplă fantomă a fost acea „Hungaria millenaris", pe care chiromanţii şi sacerdoţii meselor dănţuitoare au purtat-o, şi o poartă încă, în alai printre realităţile vieţuirei noastre contimporane.

Nu vom întra, aci, într'o discuţie amplă şi generală asupra acestei probleme. Ne vom mărgini la un singur amănunt, la o mică parte componentă a întregului, care constitue problema, dar care fiind lămurit, lămureşte în acelaş timp şi întregul. Căci, în cazul dat, dacă ipoteza susţinută nu se poate verifica în fiecare parte componentă, ea cade cu totul şi iremediabil şi în ceace priveşte întregul.

Să vedem deci, fie şi numai ca un divertisment al discuţiei, cum se înglobează Banatul în existenţa „milenară" a Ungariei Istorice.

*

Ciudată, foarte ciudată e istoria Banatului. Generaţii întregi de istorici s'au străduit din răsputeri să-i construiască continuitatea istorică peste ultimul mileniu şi toată truda le-a fost înzadar. N'au fost înstare niciunul, — indiferent în folosul cărei naţiuni s'au străduit, — să sudeze pieticele de timp într'o ţesătură istorică unică. Au rămas pietece, mai abil sau mai prost cusute laolaltă, dar totuşi pietece. Epocile istorice au rămas izolate aci, distincte, desinestătoare, ele se succed, dar nu se continuă. La fel cum istoria imperiului otoman, cu centrul în acelaş Constantinopol, constituie o succesiune în timp, şi nu o continuitate istorică a vechiului imperiu bizantin.

In Banat istoria ultimului mileniu cunoaşte nu mai puţin de patru asemenea epoci succesive şi necontinuative, cu ultimele două la rândul lor încă odată scindate de întreruperi.

Dealtfel, pentru a evita orice neînţelegere, în judecarea tuturor faptelor vom rămâne până la capăt la punctul de vedere al istoriografiei maghiare. (De altfel acesta este punctul de vedere istoric al tuturor istoricilor bănăţeni, — sau despre Banat, — inclusiv românii.)

Mileniul nostru se inaugurează în Banat cu o epocă maghiară. Teritoriul Banatului, — cu excepţia părţilor cuprinse în Banatul Severinului, a căror situaţie de drept încă nu este deplin lămurită — face parte integrantă din teritoriul Ungariei, este cârmuit, administrat, după acelaşi sistem, după aceleaşi legi, ca toate ţinuturile integrante ale ei. Istoria politică a ţinutului dintre Mureş—Tisa—Dunăre în această epocă se incadrează în istoria generală a regatului Sf.-lui Ştefan. E adevărat că la baza acestei încadrări stă o cucerire armată, ceia ce constituie o bază de drept oricând discutabilă. Este şi aceia adevărat că aci în acea vreme au existat organizaţii cu caracter administrativ şi militar, şi chiar politic, cari nu au existat în alte părţi ale regatului, cum au fost spre exemplu chinezatele, şi districtele valahe, despre cari înşişi istoricii unguri afirmă că nu au fost de origină maghiară. Mai este adevărat şi aceia, că acest teritoriu, indiferent de împărţirea lui administrativă, şi de numirile ce s'au dat diferiteolr părţi, a contat şi pe atunci mai întotdeuna ca o formaţie geopolitică unitară, în special din punct de vedere militar, ba adesea şi administrativ.

Dar toate acestea sunt lucruri de secundară însemnătate. Fapt este că în epoca aceia acest teritoriu a făcut parte integrantă din Ungaria. Comitatele au fost comitate maghiare. Nobilimea a făcut parte din starea nobiliară maghiară (indiferent de originea etnică a acelei nobilimi). In consecinţă nu avem nici un motiv să desfacem istoria politică a acestei provincii, în epoca aceia, din istoria generală a Ungariei de atunci. Aceasta ar fi epoca istorică ungară.

Durează până la anul 1552. Când se rupe. Pentru totdeuna. Căci noua epocă maghiară, care se va începe peste vre-o două veacuri şi jumătate, nu mai este o continuare a acesteia, ci este o cucerire nouă, a unui pământ absolut strein pentru statul şi poporul maghiar.

Odată cu înfiinţarea paşalîcului timişan de către turci începe epoca imperiului musulman. Nimic nu mai are de-a face această epocă cu cea anterioară. Se petrece un simplu proces de succesiune, nu de continuitate istorică. Acest interval de timp, dintre 1552 şi 1716, se incadrează în istoria generală a imperiului otoman şi nicidecât mai mult în aceia a regatului maghiar.

Căci nimic, absolut nimic, din ceia ce constituie esenţa statului maghiar nu se mai păstrează în această epocă turcească. Nici o instituţie, nici o urmă măcar de organizaţie de stat, nici un privilegiu, nici un drept,

(Continuare la pagina 6).

Fără titlu

de Nicolae Ţoia

Din zodia sângelui am ieşit
puţin deformaţi, ca o imagine
într'o oglindă mincinoasă.

Trăim farsa tinereţii cu voluptate
îmbrăţişând în bolnăvicioasă uitare
şolduri, sau idei.

Monotonia dezolantă a zilelor
ne plouă cu tomnateci acizi;
şi nu căutăm faptelor
sau cuvintelor, sensul adânc.

Anii, puţini, ne atârnă
netrebnică unealtă la oblânc.

Virgil Simonescu Desen

DIN POEZIA LUI ALDO PALAZZESCHI

Aldo Palazzeschi, (pseudoninmul lui Aldo Giuriani), este una dintre figurile cele mai interesante ale literaturii moderne italiene; după un început poetic strălucitor, care îi fixă îndată într'o fizionomie intermediară între futuriști și crepusculari, străbătând o lungă și spinoasă experientă,deveni — cu „Surorile Materassi" — povestitorul cel mai discutat al ultimilor ani. In el, individualismul, revolta, anarhia și dorința de umană solidaritate, contrastează, se altereazâ, cu pasiune mereu vie; scriitor mereu tânăr, capabil de surprize, el rămâne un tovarăș al celor mai tineri care consideră experiența lui ca decisivă.

Redăm mai jos două din cele mai caracteristice poezii ale lui.

Fântâna bolnavă

Cloï, clop, cloch,
cloffete,
cloppete,
clocchete,
chchch . . .
E jos
în curte
sărmana
fântână
bolnavă;
ce chin!
s'o auzi
tușind.
Tușește,
tușește,
fără zăbavă,
un pic
mai tace . . .
din nou
tușește.
Sărmana mea
fântână,
răul
ce te mistuie
inima-mi
chinuie.
Ea tace,
nimic
nu mai
scoate.
Ea tace,
nu s'aude
de loc
niciun sgomot,
ci poate . . .
ci poate
să fi murit?
Ce groază!
Ah! nu.
Reiat-o,
tușește
încă.
Cloï, clop, cloch,
cloffete,
cloppete,
clocchete,
chchch . . .
Ftizia-o
ucide.
Doamne îndurător,
veșnica ei
tuse
mă face
să mor,
o clipă
e bine,
apoi însă . . .
Ce jale!
Dar Habel!
Victorie!
Mergi,
fugi,
închide
fântâna,
m'ucide
acea veșnică
tuse!
Mergi,
pune ceva
s'o faci
a sfârși,
măcar . . .
măcar
de-ar muri!
O Maică sfântă!
Isuse!
Ajunge!
Ajunge!
Sărmana-mi
fântână,
cu răul
din tine
vei sfârși,
vedea-vei,
să mă ucizi
și pe mine.
Cloï, clop, cloch,
cloffete,
cloppete,
clocchete,
chchch . . .

Ci lăsați-mă în desfătare

Tri tri tri,
fru fru fru,
ui ui ui,
iu iu iu.

Ci poetul se desfată
nebunește,
ștrengărește!
Nu săriți cu gura mare,
ci-l lăsați în desfătare,
săracul,
äste năsbâtii mărunte
îi fac placul.

Susu ruru,
ruru susu,
sususurusu!

Ce sunt äste indecențe?
Äste strofe besmetice?
Licențe, licențe,
licențe poetice!
Sunt patima mea.

Farafarafarafa,
Tarataratarata,
paraparaparapa,
laralaralarala.

Știți ce sunt?
Lucruri, sunt, inaintate,
nu sunt doar niște prostii,
sunt . . . gunoiul
celorlalte poesii.

Bubububu,
fufufufu,
Friu!
Friu!

Dacă n'au nicio bază
și dacă o știe,
dece le mai scrie
acel găoază?

Bilobilobilobilobilo
blum!
Filofilofilofilofilo
flum!
Bilolu. Filolu.
U.

Nu-i drept că nu vor să spună,
că nu vor să spună ceva.
Vor ca să spună . . ,
parcă unul s'ar pune-a cânta,
făr'a cunoaște
vorbele, pe dinafară.
E o treabă foarte vulgară.
Ei bine, așa-mi place mie-a făcea.

Aaaaa!
Eeeee!
Iiiii!
Ooooo!
Uuuuu!
A! E! I! O! U!

Ascultă-mă tinere,
tu nu ai în tine o doză
cam mare de poză,
că vrei cu atât de puțin
să îngrași
un foc așa de uriaș?

Huis . . . Huiusc . , ,
Huișiu . . . șiu șiu,
Șiukoku . . . Koku koku,
Șiu
ko
ku.

Cum să fac a înțelege?
Pretenția ta omul uimește,
și s'ar părea că scrii deacuma:
chinezește,
Abi, ali, alari,
Riririri!
Ri.

Lăsați-l, totuși, să se sbenguiască,
ci încă-i mai bine să nu mai sfârșească,
desfătarea-și plăti-va amar:
îl vor face cu toții măgar.

Labala
falala
falala
și apoi lala . . .
și lalala lalalala lalala.

Cert, i-o mizerabilă soartă
să scrii lucruri, așa de ușor,
astăzi, când după orșice poartă
e-un profesor.

Ahahahahahahah!
Ahahahahahahah!
Ahahahahahahah!

Insfârșit,
Eu am pe deantregul dreptate,
vremile-s foarte schimbate,
omul a cere nimic nu mai are
dela poeți:
ci lăsați-mă în desfătare!

In românește de Florian Potra

O poveste americană despre opt copii negri

de Iosif Meliusz

1.

Opt negri merg înspre Sud. Opt copii negri. Cel mai mic e Jim: cincisprezece. Cel mai în vrâstă Ben: douăzecișiunu. Al treilea Joe: acum i-a murit mama. Al patrulea Al: tată-mamă n'a cunoscut niciodată. Și al cincilea, al șaselea, al șaptelea, și al optulea au fost toți fără lucru..

Au vrut să lucreze. Opt boy jigăriți și flămânzi.

2.

— Se vorbește că jos la Sud mai e de lucru.

— Jos la Sud, la plantații.

— Da. Jos, la plantațiile de cafea și bumbac. Dar mână muncitorii cu gârbaciul la lucru și plata e aproape nimic. Eu știu. Pe fratele meu acolo l-au omorât în vara trecută.

— Dar cel puțin capeți de mâncare, — a spus dintre cei trei vorbitori al treilea, Al, și au pornit. Când au ajuns la ultima stație a New-Yorkului erau deja opt. Ziua au furat și noaptea, când Ben a spus: — trenul ăsta de marfă merge spre Sud, — s'au furișat într'un vagon gol.

Așa au pornit cei opt copii negri. Spre Sud.

3.

O jumătate de zi a uruit trenul. Apoi s'a oprit la Johnstown. Până seara.

Ben a zis: — Trenul merge înainte, căci noi vrem să ajungem la Sud! Merge înainte, căci noi vrem spre Sud, — au spus și ceilalți.

Se făcuse noapte deja, când Jim, cel mai mic, a desfăcut puțin ușa și și-a scos capul afară. Aproape să-și izbească fața de o altă față moale. Ochii s'au străfulgerat fricoși, apoi fața a grăit cu glas subțire:

— Hallo! Spre Sud merge gentlemanul negru? Și eu vreau spre Sud.

Ușa s'a deschis și șasesprezece mâini negre au ridicat fata.

4.

Trenul a pornit și au început să vorbească. De multe ori și șoptitul trădează.

— Mary Bigbane mă cheamă și năzuesc și eu spre Sud, a spus femeia. Aci, în Johnstown numai câștigă nimic fetele. A fost secetă în vara trecută. Mizerie mare. Bărbații nu au bani. Dați-mi să mănânc ceva! De trei zile n'am avut o bucată de pâine în gură.

Trenul uruia.

Al a rupt în două pâinea neagră și a dat-o fetei. Asta a fost ultima pâine.

5.

Din nou au trecut douăzecișipatru de ore. Din nou a înserat. De douăzecișipatru de ore nu au mâncat cei opt copii. Iar fata zăcea într'un colț pe surtucurile îngrămădite și gâfâia. Numai roțile uruiau, când mergea trenul. Dacă stătea era tăcere și în bălți orăcăiau broaștele și stelele luciau pe cer.

6.

De mult stătea deja trenul când Al a spus:

— Eu mă duc jos să aduc ceva de mâncare.

— Nu te duce. O pățești! Te linșează cei din sat!

— Du-te de adă și apă, că mă usuc! — a spus fata albă.

— Merg cu tine, — a răspuns Jim. Și au plecat.

7.

Cei șapte rămași i-au așteptat îngrijorați. A trecut poate și de miezul nopții, când au auzit pași. Mulți și grei.

Scârțâind s'au deschis ușile vagoanelor. In șir, una după alta.

— S'a isprărit, — a spus Ben. — Eu n'am să mai spun că „am ajuns la Sud."

Băieții s'au tras spre colțuri. S'au culcat strâns pe lângă pereți. Nici respirațiile nu se auzeau. Numai broaștele orăcăiau, un câine urla și ușa vagonului penultim a scârțâit.

S'a sfârșit, — au gândit toți.

8.

Ușa, scârțâind și dureros de încet, s'a deschis. Facle au luminat înlăuntru, Tăcere, Apoi brusc a țipat femeia albă: Ajutor! Ajutor!

Soldați au sărit înlăuntru și cu cizmele și cu paturile de armă și cu pumnii s'au năpustit la cei șase băeții negri, cari zăceau pe scânduri și răbdau gemând loviturile și le curgea sângele și nu au strigat după ajutor, căci știau, că aci nu mai există ajutor:

soldații albi bat copii negri.

Numai fata țipa, turba, sgârâia și mușca.

9.

Când au stat în fața sheriffului, opt, legați, numai a noua, femeia albă era liberă și arăta cu degetul: ăsta . . . și ăsta, și ăsta, și toți . . .

Vă acuz pentru vagabondaj și violarea unei femei albe! — a grăit cu glas tare sherifful.

10.

Iar pe stradă mulțimea vuia. Voiau să linșeze. Să-i spânzure pe negri. De platani. In șir unul lângă altul. Și să toarne smoală pe ei și să le dea foc. Și să se bucure. Și să dănțuiască pe sub cadavrele negre aprinse. Mulțimea voia să linșeze.

11.

Apărătorul din oficiu a perorat slab și plicticos. Cei opt băieți negri cu părul tuns, în haine vărgate de pușcăriași, cu capetele plecate, ședeau pe banca acuzaților. Când s'a rostit sentința s'au ridicat în picioare.

Osândim la moarte prin scaunul electric pe Jim, pe Al, și pe Ben, și pe Joe, și pe ceilalți patru . . .

12.

Era zi caldă de vară. La Sud, la plantațiile de bumbac atunci eșiau muncitorii la seceriș. Bătrâni și tineri. Femei și fete. Albi și negri.

Pe cei opt unul după altul i-au condus la scaunul electric. Cadavrele calde încă le-au aruncat într'un sicriu de scânduri.

Opt boy într'un sicriu de scânduri.

13.

Pe Mary Bigbane, fata de stradă din Johnstown, din milă a luat-o de soție un rege al filmului. Acum ședea între perne de mătasă, se juca cu câinele și asculta la soțul său, care citea cu glas tare un ziar:

. . . cei opt negri au fost executiți . . .

Femeia a căscat odată lung, a tras câinele de ureche, apoi a zis: — Am petrecut o noapte grozavă în vagonul acela.

14.

Mama lui Jim plângea tare undeva. Și plângea și mama și tata lui Al, pe cari el niciodată nu i-a cunoscut. Iar cei opt băieți negri s'au urcat în raiul negru:

pe vârful muntelui de leșuri de oameni săraci.

GENETICIENII SOVIETICI DE AZI

de Dr. G. Oancea-Ursu

II. N. J. Vavilov

A doua șaoală din genetica vegetală post miciuriniană prezintă o evidentă filiație de idei cu școala lui Mendel, Johannsen, De Vries și Morgan, de aceea se mai numește și Școala mendeliană-morganiană. Reprezentanții cei mai de seamă ai acestei școli sunt doi: primul este N. J. Vavilov, directorul Institutului de genetică din Leningrad și vicepreședinte al Academiei de Științe Agricole Lenin, iar al doilea este N. V. Țâțân.

Adept el celor patru geneticieni occidentali amintiți mai sus, Vavilov consideră că factorii determinanți în evoluția organismelor subumane — a plantelor cât și a animalelor — nu sunt factorii de mediu, ci alții:

a) ereditatea și

b) selecția (naturală și artificială).

Sigur și mediul are rol important în viața plantelor, însă influenți condițiilor de viață — desenate prin termenul general de „mediu“ — exercitată asupra organismelor nu le poate modifica decât superficial, cu alte cuvinte fără a modifica întru nimic acele caractere fundamentale, pe care le vor moșteni urmașii: caracterele ereditare.

Caracterele determinate prin ereditate formează genotipul, adică tipul genic sau genetic. Modificările produse de mediu formează paratipul (caracterele paratipice, ori dobândite). Faptul că genotipul este neinfluențabil prin mediu înseamnă că modificările paratipice nu produc în acelaș timp și modificări mai profunde, în genotip. Acest fapt are o extraordinară importanță practică, pentrucă el denotă că specia nu poate fi modificată din punctul de vedere al caracterelor ereditare, al genotipului; specia nu poate fi modificată esențial, și nu poate fi „educată“ prin vreun sistem spartan ca cel miciurinian, în orice condiții de viață am cultiva-o. Luând planta și cultivând-o în cele mai favorabile condiții de viață posibilă, noi vom obține o plantă mai desvoltată decât am fi obținut cultivând-o în condiții de viață inferioare, rlee. Insă prin aceasta, după concepția lui Vavilov, noi nu am ameliorat genotipul, care reprezintă esența specifică a unui neam dat de plante, pentrucă nu vom fi izbutit să îmbunătățim caracterele ereditare înșile ale plantei. Insușirile ei esențiale, genotipice, nu se pot ameliora, indiferent de condițiile favorabile de mediu și de felul lor; neamul plantei și al descendenților ei nu înregistrează nici un efect al influențelor dinafară: el rămâne acelaș, pentrucă genotipul nu poate fi modificat.

Atunci ne putem ridica întrebarea: pe ce baze este totuși posibilă ameliorarea plantelor și semințelor? Răspunsul este: pe baza principiilor deselecție genetică. După Vavilov, ca și după Mendel și Morgan, ca să obținem dintr'o specie de plante o specie superioară, noi nu avem decât o singură cale: să selecționăm genotipurile cari, după felul cum le-a produs ereditatea, sunt superioare. Ca să obținem, de exemplu, grâu rezistent la frig, noi nu avem decât să alegem încontinu din varietățile existente ale grâului — varietățile date prin ereditate — pe cea mai rezistență la frig. Orice încercare de a ameliora prin anumite condiții de mediu însușirile date prin naștere ale grâului, ale genotipului lui, este zadarnică. Principiile de selecție și încrucișările genetice sunt singura bază.

Fără îndoială, nu-i ușor lucru să transplantezi plantele dintr'un continent îndepărtat în altul, de pe o paralelă pe alta. Plantele nordice nu pot crește cu spor la Sud, nici cele sudice în Nord. Ca pentru orice plantă, pentru grâu de exemplu, există o graniță nordică și o graniță sudică. Dacă primăvara este cu 2—3 grade mai răcoroasă, bumbacul, plantă mai plăpândă, nu mai face semințe; dăcă ziua este de 2—3 ore mai lungă, cartoful nu mai face tubercule. Deci, nu putea fi ușoară nici pentru biologii ruși problema cum s'ar putea împinge sau îndepărta granițele ce înconjoară fiece speță de plante, pentruca ea să poată fi cultivată și dincolo de aceste granițe naturale, în regiuni unde nu ajunsese încă. Crearea de sere uriașe, ca pentru rarități, nu putea fi o soluție pentru cultivarea de câmpuri și păduri.

Când guvernul sovietic și-a pus problema reclădirii din temelie a agriculturii ruse, cu recoltele ei degenerate, pustiite de efectele războiului de 7 ani și ale ignoranței, el obținu din partea biologilor ruși un răspuns sprijinit pe teoriile lui Vavilov. Mijlocul de regenerare recomandat era cunoscut: crearea de soiuri noi, rezistente la frig. (Ceva mai înainte de 1900 Miciurin produsese o cireașă cunoscută în toată lumea; ea ținea și la geruri de 40 de grade. In Canada (1891) toți cireșii pieriseră de ger, numai soiul lui Miciurin rămăsese nevătămat și se cultivă până azi pe întinderi imense. De aceea, în înțelegere cu geneticienii, guvernul hotărî să mobilizeze pur și simplu toate plantele depe fața pământului. S'au format expediții științifice pentru toate colțurile lumii, ca să adune o garnitură din cele mai bune și mai alese plante pentru U. R. S. S.

Trebuie adăugat și aceea că în această materie exista deja un precedent celebru: o mare colecție americană de plante. Ministerul agriculturii din U. S. A., hotărîse să facă o mobilizare universală a plantelor, și trimesese specialiști în toate țările din lume, ca să aducă la Washington sute de mii de plante. Ei alcătuiră o colecție uriașă, vie și înfloritoare, prin care s'au împământenit în U. S. A. aproape toate plantele de pe glob. Mii de plante din colecția aceasta alcătuiesc astăzi ogoare, păduri și grădini. Astfel că parte din plantele Americii sunt descendentele unor imigrante din alte țări, la fel cu locuitorii ei.

La fel procedară biologii sovietici. In scurt timp ei au întrat în stăpânirea întregii comori vegetale a planetei noastre. In aceasta i-a ajutat mult asanumitele „tabele profetice“ ale lui Vavilov, cari sunt foarte similare cu tabelele lui Mendeleev, pentru elementele chimice. Pentru fiecare familie de plante a întocmit o tabelă, în care a trecut toate însușirile acelor plante; în ele, însă, există, și locuri goale: pentru plantele nedescoperite încă. In ele se poate vedea, deci, cari soiuri de plante se mai pot descoperi și care nu. Iată cum: pe fiecare tabelă este rânduită o familie întreagă de plante, de exemplu mazărea și toate neamurile ei: măzărichea, fasolea, soia, trifoiul, lucerna, și altele. Unele din aceste plante au și varietăți cu flori galbene (măzărichea, trifoiul și lucerna). Acestea sunt notate cu o cruciuliță, însemnând că aceste plante există și cu flori galbene. La mazăre, în loc de cruciuliță, este lăsat loc gol: el va fi ocupat atunci când se va găsi mazăre cu flori galbene. Rezultă că mazărea cu flori galbene — ori fasolea cu flori roșii — deși nu s'au găsit, trebuie să existe. Dacă cele două rude ale ei au flori galbene, trebuie să albă și ea, și prin urmare trebuie să fie descoperită deacum înainte. Dimpotrivă, trandafirii albaștrii nu există în natură și în tabelă nu ocupă nici un loc. Dece? Pentrucă între rudele trandifirului nu se află nici o plantă cu flori albastre, în toată familia. De aceea biologii nu vor căuta trandafiri albaștri. Astfel, tabelele au constituit un mijloc, cu ajutorul căruia naturaliștii, au putut afla plantele, cari există în natură, fără să fi fost descoperite încă. (Sigur pentru agricultură nu are însemnătate culoarea florilor, însă alte însușiri ale plantelor sunt de supremă importanță pentru recoltele agricole: dacă plantei îl priește sau nu frigul, dacă dă sau nu recolte bogate, dacă rezistă la secetă etc. Aceste însușiri au interesat foarte mult pe cercetătorii sovietici în vânătoarea lor după plantele de soi ales).

Vavilov și Cobelev, știind acum ce să caute, trebuia să mai afle unde să caute, ca să descopere centrul de origine al grânelor. Pentru aceasta ei au adâncit studiul agriculturii în antichitate, istoria și migrațiunile acelor popoare, care s'au îndeletnicit cu agricultura. Ele trebuie să fi obținut în cursul mileniiler mai multe soiuri diferite de grâu, soiuri care să fi împărtășit ceva din destinul istoric al cultivatorilor. Socoteau că migrațiunile și cuceririle, care au dislocat atâtea popoare, caravanele de mărfuri de pe cai, cămile și căruțe, trebuie să fi împrăștiat și diversificat mult tipurile primitive de grăunțe. Odată aduse de departe, grăunțele trebuie să fi întemeiat alte familii în noua lor patrie. Unul din soiurile grâului a ajuns în Europa, altul în China, altul în India. Reprezentanții soiurilor care s'au răspândit în alte țări, cât și ai celor care nu au ieșit din centrul originar trebuiau căutați. In acest centru tipurile primitive trebuie să prezinte o mai mare variabilitate, care ar îngădui să se extragă din ele forme nouă, în locul tipurilor vechi, degenerate, cu varibilitatea genetică istovită din cauza culturii îndelungate.

Soiurile viguroase de grâu sunt soiurile primitive, după Vavilov. Ele trebuie căutate în centrele de diseminare. Pentru a descoperi acele centre, cei doi geneticieni au cercetat urmele caravanelor de negustori și răspândirile grâului în cursul istoriei, cu ajutorul operelor vechilor scriitori și filozofi, de pe pergamente și papirusuri. Acestea niciodată înainte nu au fost consultate pentru problemele de agronomie. Rezultatul a fost că observațiile sporadice, cu totul întâmplătoare și fără mare însemnătate, din manuscrisele scriitorilor vechi le-au îndicat calea spre aflarea centrului de origină al grâului: o parte din Asia de Sud-Vest, Afganistanul. Aici aveau să caute ei soiurile primitice, viguroase și necunoscute, ale grâului.

Prima expediție a geneticienilor sovietici (1924) Vavilov și Cobelev s'a îndreptat deci spre Afganistan. Rezultatele lor au confirmat ca aici este centrul de origine al grâului; dincolo de crestele munților afgani descoperiră neîncetat alte soiuri: cu spicul roșu, albastru, negru; cu boabe lunguiețe, ovale, rotunde; cu boabelet mari, mici ori mijlocii etc. Pe un singur câmp au găsit 20 de soiuri. Numărul varietăților de grâu, pepene, rodii, morcovi, mazăre etc., a crescut, întrecând toate așteptările. Colecția lor s'a îmbogățit cu tot felul de varietăți noi, necunoscute. In total, au adus vreo 7000 de plante, botezate după numele ținuturilor în care le-au găsit.

Fiind ajutat de un numar de peste o mie de colaboratori, Vavilov a străbătut cu vânătorii săi de plante diferite alte regiuni din Asia de Răsărit, Asia centrală și de Vest, dimprejurul Mediteranei, din munții Cordilieri și Anzi, spre a descoperi centrele de origine ale plantelor cultivate de om. Un mare număr de „americani“ (plante) au venit astfel din Mexico, America de Sud, (din Peru, Bolivia, și Chile): mii de varietăți de porumb, fasole, cauciuc, bumbac și cacao — și alte plante, de care nimeni nu auzise. Alt mare număr de varietăți a venit din Persia, China, Japonia, Egipt, Abisinia, Palestina, Italia, Spania, și din alte părți ale lumii. Expedițiile științifice se întorceau una după alta, aducând în lăzi poveri grele cu noutățile vegetale descoperite. Au venit în U. R. S. S. întocmai ca la un congres mondial, tot felul de plante din lumea întreagă. Intre aceste familii de plante emigrante există sute și mii de soiuri de grâu. Numai în institutul lui de genetică sunt în studiu vreo 2800 de varietăți de grâu. El este vestit dealtfel prin faptul că cuprinde cea mai bogată colecție de tipuri de cereale din lume.

Despre soarta emigrantelor ar trebui să amintim câteva cuvinte. Geneticienii au ales cele mai bune soiuri și din tele au desvoltat culturi agricole noi, pe care le-au răspândit pe milioanele de hectare, încrucișindu-le în acelaș timp cu cele mai bune plante de baștină. Mai întâi, însă, ele au fost supuse unui minuțios studiu experimental, fiind semănate și lăsate să crească în cele mai diverse regiuni ex. o sută de soiuri diferite în sute de locuri diferite: la munte, la șes, pe câmp și în seră spre a vedea unde le priește și unde nu. Ele aveau deci să treacă un mare număr de încercări experimentale. Se înțelege că numai o minoritate din ele au trecut cu bine toate încercările și-au dobândit dreptul de împământenire în Rusia; majoritatea au pierit din pricina că în cele mai multe plante însușirile bune sunt amestecate cu însușirile rele. Astfel numărul de soiuri bune ce s'a putut selecționa din sutele de mii de plante încercate ete relativ foarte mic. Soiurile de grâu selecționate experimental au fost supuse experiențelor de încrucișare mendeliană și de selecție, spre a desvolta cele mai bune genotipuri de grâu. Când acest studiu s'a terminat au fost trimise în toate regiunile Uniunii variantele de grâu cele mai potrivite și mai adaptate condițiilor specifice, astfel că azi toate regiunile sunt înzestrate cu cele mai adaptate semințe.

Fără îndoială. Vavilov a adus un aport științific incontestabl recoltelor de cereale ale Rusiei Sovietice, datorită colecțiilor sale, aplicării principiilor genetice și încrucișărilor. Sub influența și îndrumarea dată de el, institutele de genetică din U. R. S, S, au devenit un fel de ateliere pentru repararea plantelor și birouri pentru proecte de noi plante. Dacă un soi oarecare trebuia îmbunătățit, fie din cauză că nu-i imun la boli, ori nu este rezistent la frig, este trimis la stațiunea de cercetare, întocmai ca la un atelier de reparații. Acolo planta este încrucișată cu alt soi, din colecția adusă de el din marile expediții. Odată îmbunătățită, este trimisă din nou în regiunea respectivă.

S'au întocmit hărți și tabele sistematice, care cuprind toate genele de preț, toate însușirile importante, astfel că la oficiul de selecție al Institutului său de Genetică se poate comanda orice calitate dorită, orice soi, și orice culegere de însușiri.

Plantele sunt create după planuri și proiecte; pentru regiunile Nordului, de exemplu, s'a creat și cultivat un soi de grâu, care să se coacă repede și să dea recolte bogate. Colecția de plante a fost folosită cu un material, din care s'au luat prin selecție însușirile cerute. S'a creat un grâu hibrid, care are una din însușiri dela grâul Onega, alta dela cel siberian, a 3-a dela cel galițian, a 4-a dela cel indian, și a 5-a dela cele scandinav. Noul soi de grâu, („Novinka“), rezultat din încrucișările între diferite soiuri, fiind încercat la 26 grade latitudine Nordică, s'a dovedit foarte rezistent: vara nordică scurtă i-a ajuns ca să dea o recoltă bogată.

Grație colecției lui de tipuri primitive s' ivit un număr foarte mare de plante îmbunătățite. Geneticienii au reușit să încrucișeze secara cu grâul, grâul cu pirul, ridichea cu varza și au produs plante, care descind din ridiche, muștar și varză. Aplicarea principiilor genetice pe scară mare a contribuit în bună parte la regenerarea recoltelor și cerealelor, pe cari „țăranii ruşii timp de secole le-au cultivat cum îi tăia capul — spune Ilin în cartea „Se preface lumea“ — semănând buruieni odată cu cerealele, împrăștiind semințe rele odată cu cele bune, semănând bucate potrivite laolalta cu altele mai potrivite pentru alte regiuni. Pe acelaș câmp găseai 15 feluri de grâu sau secară în Rusia prerevoluționară și nimănui nu-i păsa că un soi este bun pentru regiunile mai calde, altul pentru regiunile mai răcoroase, că unuia îi place o primăcară lungă, altuia una scurtă“. Metoda și știința geneticienilor avea să inițieze întroducerea rânduielii cu Vavilov.

Catul Bogdan — Peisaj

ARBORII

de Alexandru Jebeleanu

Aripele arborilor toamna se desprind
Și se așează iar învinse pe pământ...
Doar câteodată, noaptea, îngerii le prind
Ca să le dea în taină la armăsari de vânt.

Ci-așteaptă o primăvară cu zările curate,
In care să le crească aripile pure,
Și dornici după soare și păsări colorate
Să sboare liniștiți spre limpezimi azure...

MACHIAVELLI

de Traian Liviu Biräescu

Poate că nici o operă nu s'a bucurat de o faimă rea mai nemeritată, decât aceea a secretarului florentin. Falsificate și rău înțelese sentințele lui Machiavelli au slujit la eșafodajul unui monstruos sistem întitulat „machiavelism“, sistem de care nimeni nu era mai îndepărtat, decât chiar Machiavelli. Criticii și detractorii, care au fost totdeuna mai numeroși ca cei ce înțeleseseră cu adevărat sentințele secretarului florentin, n.au făcut altceva decât să se răsboiască cu un dușman imaginar, pe care fantezia lor îl creiase. Peste puține opere s'au asvârlit atâta venin, ocară și neînțelegere ca peste „Principele“ lui Nicolaie Machiavelli. Admiratorii, cei puțini, n'au răspuns decât printr'un epitaf, pe care l-au așezat pe mormântul cugetătorului în biserica Santa-Croce: „Tante nomine nullum per elogiam Nicolaus Machiavelli“. Nedreptățit în viață, calomniat de posteritate, Machiavelli n'a avut parte decât de ura, prostia și neînțelegerea omenească. Dar preceptele florentinului, tălmăcite în sensul lor adevărat, s'au bucurat de prețuirea celor puțini dar merituoși, respectul și considerația lor au deschis umilului secretar calea spre adevărata glorie.

Una dintre cele mai des întâlnite greșeli și probabil principala e aceea de a privi opera lui Machiavelli „sub specie aeternitatis“, ori atât opera cât și omul sunt produse specifice ale Renașterii și numai încadrându-le în ea se poate aprofunda sensul lor. Machiavelli e mai întâiu de toate un om al timpului său, un observator al moravurilor și principiilor care conduceau arta politică ca și viața în acea vreme. Lucrările sale politice și în special Principele sunt de o obiectivitate înspăimântătoare. Sentințele se bazează pe fapte și dacă acestea sunt perfide nimic mai firesc ca într'o lume de sforării diplomatice, intrigi, viclenii și trădări, Principele, cel ales să conducă oamenii, nu trebue să se dea înapoi dela nici un mijloc, pentru a asigura prosperitatea Statului și bunăstarea supușilor săi. Dar ceeace a revoltat mai mult pe calomniatorii lui Machiavelli n'au fost atât sentințele lui, care treacă meargă erau în perfectă coîncidență cu realitatea, cât mai ales forma lor pură fără a da posibilitatea nici unui echivoc. Machiavelli spune, cu o admirabilă sinceritate lucrurilor pe nume și merge drept la țintă. E o manieră pe care cei ipocriți nu o vor putea suferi niciodată. Ofensa virtuții e apărată totdeuna de cei mai puțini virtuoși. Și Friderich al II-a, suveranul cel mai puțin onest în principiile sale politice, scrie un Antimachiavell, etalând principii de o perfectă moralitate, de care nu s'a ținut bineînțeles niciodată.

In afară de cei ce făceau politica lui și astfel era fatal să-l renege, principalii dușmani ai florentinului au fost Iezuiții. Intr'un capitol din Principele (XI) vorbind despre domniile bisericești, Machiavelli atacă cu vehemență Statul papal, biserica romană fiind pentru el principala cauză a anarhiei din Italia. E o afirmație pe care stâlpii bisericii nu i-au putut-o erta niciodată. Anticlerical și areligios, Machiavelli e primul care trasează hotarul care desparte politica de morală. E un moment însemnat în istoria disciplinelor politice, care își câștigă mult dorita independență, dar e în acelaș timp un act de curaj. Faimoasa teorie a grației divine e asvârlită la coș și politica devine ceeace ar fi trebuit să rămână totdeuna. Din preocupările politicei nu pot face parte cele de ordin tiologic, ceeace încercaseră cu un mare lur de argumente, teoreticienii și filosofia oficială a bisericii catolice (nu-i vorba că papi ca Alexandru al VI-a și Iuliu a III-a, se străduiseră să demonstreze în practică contrariul).

Ceeace a revoltat însă pe toți comentatorii, erijați la rangul de supremi judecători ai florentinului a fost modelul care l-a inspirat pe Machiavelli, când a conceput Principele: Cezare Borgia, Il Valentino, sperjur și trădător, ucigaș al fratelui său, amant al sorei și fiul unui tată simoniac.

Va trebui ea odată istoria obiectivă să arate prin ce au fost Borgii mai răi decât ceilalți aventurieri ai Renașterii. Și chiar dacă ar fi așa (căci ticăloșiile lor nu le va contesta nimeni) s'ar putea tăgădui talentul și iscusința de cari Cezare a dat tot deuna dovadă? Ori dacă principiile lui Machiavelli admit că între politică și morală nu există nici o legătură dece nu i-am da dreptul de a admira pe acel om care datorită curajului și armelor sale, unise centrul Italiei și cine știe, soarta de nu i-ar fi stat impotrivă dacă nu și-ar fi realizat grandielocventa deviză: „Aut cezar, aut nihil“.

Principele e scris de altfel 10 ani după decăderea lui Cezar când „Il Valentino“ nu rămăsese în mintea autorului, decât visul său de aur: omul care ar fi putut făuri unitatea Italiei.

Curioasă figură aceea a secretarului florentin. Acuzat de cele mai josnice defecte, viața lui toată nu-i decât un continu serviciu adus patriei, nu arareori ingrată. Designat ca întruchiparea cinismului și a lipsei de iluzii, poza sa politică nu pornește decât din visul de aur al unui patriot idealist: unitatea Italiei. Inchipuit ca un om rece, fără iluzii, rece, fără suflet și fără scrupule, viața ni-l arată ca pe unul ce iubește veselia, glumele și anecdotele plăcute. Iar peana pe care cucernicii urmași ai lui Loyola o socoteau înspirată de deavol, îndemnând doar la lipsă de srupule și atrocități, are totuși puterea să scrie literatură, povestiri și comedii, dintre care una, Madragola, face început de eră în teatrul italian.

Multiple aspecte ale unei complexe personalități. Nu e de mirare că acei ce vin să-l judece în virtutea unor judecăți prestabilite nu înțeleg nimic din adevărata valoare a operei secretarului florentin.

Machiavelli se naște în Florența și își petrece viața în cea mai sbuciumată perioadă a Renașterii. Cetatea de pe malul Arnului, trece succesiv dela guvernarea Medicilor, la aceea a poporului, devine Stat teocratic sub Savonarola, ajunge apoi din nou sub Medici și înfine iarăși la domnia poporului.

Această perpetuă fluiditate a formelor de guvernământ, e dealtfel un rău de care sufere întreaga Italie. Nicărei în afară de Veneția nu se găsește el mai mic fir de continuitate politică. Mizeria și lipsa de posibilități înfloresc pretutindeni. Nimeni nu încearcă, nimeni nu speră în ceva mai mare. Coruptă, aceea care ar fi trebuit să fie elita Italiei, luptă când în slujba Franței, când a împăratului, când pentru Papă, când pentru Veneția. Alianțele și prieteniile se încheie sau se desfac dela o zi la alta. Secretarul Senioriei, trimis în numeroase misiuni are această dureroasă experiență mai mult ca oricare altul. Și totuși când țara se află cutropită dela un capăt la altul, el Messer Nicolo speră mai mult decât întărirea cetății lui. Și în opera sa se înitrevede, vislu de aur nemărturisit, întrezărit abia: unitatea Italiei.

Unui astfel de om care auzise din gura lui Cezare însuși isprava dela Sinigalia, care asistase la căderea Borgiilor, în memorabilele zile ce precedaseră alegerea de papă, a lui Iuliu al II-a, nu i se poate cere să facă pe profesorul de morală. Machiavelli o spune lămurit: între politică și morală nu există nici un fel de legătură. După cum nu există nici una între politică și cer, „cerul este eliminat din politică“ spune comentatorul lui Machiavelli, Etore Janni (Machiavelli, Milano 1927). Pentrucă politica este mai întâiu de toate, fapte. Singurul concretul contează. Proectele abstracte n-au ce căuta.

Legile politicei, dacă există, trebuesc extrase din fapte și evenimente, nu din metafizică sau natura spirituală a omului. Singurul lucru care ne interesează este ceeace este dat, nu ceeace ar trebui să fie. Iar ceeace dat se naște dintr'o fatalitate istorică. Tot ce a fost va mai fi, nu în succesiunea evenimentelor ci în aceea a modalităților care le provoacă. Nu vor fi aceiași oameni pe scena istoriei, dar vor fi aceleași cazuri. Căci pasiunile omenești rămân veșnic aceleași. Și ele provoacă fenomenele.

Istoria devine astfel pentru politică, cartea din care pot fi scoase învățămintele pentru vremurile viitoare. Anticipând pe Vico, Machiavelli crede și el în acelaș: „corsi e ricorsi“, care caracterizează istoria lumii.

Deaici, din examinarea atentă a fenomenelor istorice, din contactul intim cu istoricii greci și romani, se naște acel minunat obiectivism reflectat adeseari sub formulă pesimistă. Omul, zice Machiavelli, (și spusele lui, provoacă furtună) e rău dela natura sa. Neîncrederea trebue să fie prima mișcare față de semenii noștri, căci oamenii fac binele numai de teamă sau de nevoie. Sunt cuvintele acestea scrise de peana unui înrăit în rele? Sau mai degrabă ale unui sfetnic cuminte, care a văzut toate ticăloșiile omenești?

Ceeace face însă sâmburele concepției politice a lui Machiavelli, e atât de discutatul și neînțelesul concept de „virtu“. A fi virtuos însemnă în concepția machiavellică, sensul pe care îl dădeau latinii cuvântului. Virtu e mai mult virtuozitate decât virtute. Virilitate, forță și stăpânire a evenimentelor. Eroism, energie.

Virtu, apare în concepția machiavellică, ca o calitate pe alt plan, decât cel etic. Virtuos e în această privință, Cezare Borgia, omul loviturilor măestrite și fulgerătoare. Virtu e iscusință, curaj, și hotărîre. Virtute eroică și stăpânitoare. Căci Machiavelli (și aici se vede că nu poate fi conceput, ca un pesimist în politică) afirmă că soarta nu e o fatalitate. Ea stă sub stăpânirea evenimentelor, (fortuna), dar numai jumătate, cealaltă e în stăpânirea noastră și noi ne-o putem făuri. Cel ce are virtu, își stăpânșete soarta. Și în genere, politica nu trebue să fie (și n'a fost în liniile ei mari) altceva decât scena pe care s'au manifestat, posibilitățile virtuoșilor.

Opera politică a lui Machiavelli, poate fi concepută sub forma unei trilogii: Principele, Discorsi, Arta războiului.

Principele, opera cea mai celebră, deși după unii nu și cea mai merituoasă, a fost concepută puțin timp după căderea guvernului popular și i-a adus autorului faima cea mai mare, dar și cea mai teribilă. Opusculul are ca motiv dominant: guvernarea unui stat nou cucerit prin arme sau beneficiul norocului.

Operă scrisă pentru a servi de tratat unui guvernământ despotic, „Principele“ e opera cea mai legată de mediu. Deși scrisă dintr'odată și paralel cu Discorsi, ea nu-i deloc o operă de mântuială. Tratat al observației mai mult decât al reflexiei, materia opusculului, era de mult maturizată în spirit. Ea e scrisă pentru timpurile când, după expresia lui Machiavelli materia umană e mai coruptă, căci numai într'o astfel de lume pot triumfa oameni ca Borgii. Apologie a vicleșugului și a minciunii? nicidecum. Ceeace vrea Machiavelli, chiar când îl alege ca model pe „Il Valentino“ e salvarea Statului prin mijlocirea unui om puternic. Statul trebue să trăiască și să fie puternic. Nu importă cum. Cezare, Principele, e doar o unealtă. Pe fiul papei chiar dacă l'a admirat, Machiavelli nu l'a iubit niciodată. El speră numai că cu calitățile de care Cezare dăduse dovadă, se va putea înfăptui visul de aur al acestui patriot, pe care soarta l-a vrut secretar al senioriei. Nu o glorificare e Principele, ci un manual al guvernării unui Stat corupt, aflat pe marginea prăpastiei.

Dacă Principele, e scris pentru un principat, „Discorsi“ conține teoria Statului republican.

Principatul e o formulă de Stat pentru vremurile mai agitate, când materia e mai coruptă. Când ea e sănătoasă, formula ea mai fericită este Republica. Statul apare în Discorsi ca un organism compus, operă a efortului colectiv. El e alcătuit din materie (oameni, teritoriu) și formă (putere statală, autoritatea). E un fapt și nu un drept. Machiavelli examinează tot din punct de vedere statal, religiile, găsind păgânismul mai nimerit pentru viața de Stat, deoarece îi face pe oameni mai tari și mai iubitori de libertate. Tot aici se mai găsește și critică adusă bisericii romane pe care Machiavelli o socoate cauzatoarea relelor din Italia. Fugitiv examinează apoi lupta dintre clase care e naturală și aceea dintre fracțiuni care e decădere. Coruperea e celalalt semn al decăderii. Ea începe (observația e remarcabilă), prin scăderea simțului legalității. Caracteristica Statului corupt e facilitatea cu care se nasc și se instarează guvernele tiranice, precum și descle reforme în rânduiala fundamentală. Insfârșit „Discorsi“ recomandă o atitudine hotărâtă în politică. Aici cea mai primejdioasă e tocmai calea de mijloc.

„Arta războiului“ (dialoguri) are ca ideie centrală, renunțarea la armatele mercenare și rentoarcerea la armatele naționale. Intre rânduiala politică și cea militară există o strânsă corelație, iar Statul pentru a fi puternic trebue să se sprijine pe amândouă, conform dictonului latin care sintetizează funcțiile statale în: „Justitia et arma“.

Problema cea mai dificilă dar și cea mai interesantă constă în a putea stabili în ce măsură a influențat Machiavelli stința și arta politică a posterității. Direct e mai greu de constatat. Machiavellismul în sensul diformat al cuvântului nu e opera secretarului florentin. El a existat decând e lumea. Numele lui Messer Nicolo i-a servit doar la crearea lui ca termen. Atunci ca și oricând oamenii vor fi înclinați să se mintă, să se prefacă și să se înșele unul pe altul, fără ca măcar să pretexeze înalte rațiuni de stat.

Există însă și un alt machiavellism, substratul politic pur al operei lui Machiavelli. Metodă politică care caută să prindă realitățile politice sub adevăratul lor aspect, lucru care necesită în primul rând dezbărarea de orice prejudecată sau iluzie. Și dacă Machiavelli a avut detractori de talia lui Friderich al II-a și Metternich nu trebue să uităm că Principele a fost adnotat își studiat de mâini ilustre: Carol Quintul, Richelieu, Napoleon, iar unitatea Italiei și Germaniei a fost făurită întrebuințând tocmai metodele machiavelice.

Nu e vina secretarului Senioriei, dacă idei pe care le enunțase el primul au luat o deformare străină, de pildă, acea a armatelor naționale, care s'au transformat în națiune armată.

Influența pe care a avut-o Machiavelli asupra scriitorilor următori e de necontestat. Montesquieu și Rousseau dintre cei mai depărtați, iar asupra celor mai apropiați: Nietzsche și Sorel.

Maxima florentinului „omul e rău“ îi va sluji lui Nietzsche la critica omului care nu-i scop ci mijloc, spre supraom.

Sorel va pune în ale sale: „Reflexion sur la Violence“ accentul pe logica violenței, al cărei proces îl dezvălue, Principele lui Machiavelli.

Aportul operei lui Machiavelli în știința politicei e considerabil. Dar nu el a încetățenit metodele expuse în Principele. Cel care a propăvăduit neîncrederea și înșelăciunea, maestrul sforăriilor diplomatice, a fost în viața de toate zilele, un cetățean onest și vesel, lipsit mai întotdeuna de mijloace bănești care să-i faciliteze un traiu ușor și larg. Machiavelli a fost cinstit. E un lucru constatat și mai presus de orice bănuială. Și ferm în convingerile sale politice. Republican în tot timpul gonfalonieratului lui Soderini, el a rămas prieten sincer al acestuia și după revenirea Medicilor. A suferit pentru credințele sale, umilința, injuriile, închisoarea și tortura. Iar dacă după aceea a slujit pe Medici printrânșii își slujia patria. Mai presus de toate a fost un fanatic al afacerilor de Stat. Deaici au pornit toate injuriile impotrivă-i. Firește florentinul nu trebue înterpretat ca un vizionar, pentrucă el a văzut înainte de toate faptele. Dar trebue îndepărtată dinprejurul său pâcla legendelor mincinoase sau iezuite și opera-i analizată „sine ira et studio“. Reflexii amare, dar întotdeuna actuale se pot face și astăzi asupra ei. Dar mai presus de toate ceeace ne învață, omul și opera lui e să privim senini și cu curaj adevărul în față. Făurindu-ne astfel, mijloace sigure de a combate răul.

Aurel Ciupe — Desen

Cântec pentru frate

de Romulus Fabian

Punct pun veacului dus. Așa.
Și încep cu slovă mare.
Nu plângând, nici scuipând morții,
Ci'n nou drum spre nouă zare.

Poarna au făcut-o săbii , , ,
Plâns și sânge 'n toată valea . . .
Și mai plânge-or pân' găsi-și-va,
Pe noul mers, valul calea.

Eu, un greer ce nu dau pinteni
Ca să sboare armăsarii,
Țârâi-voi lângă drumuri
Și miriști, când trec plugarii.

Câte-odată'n lună plină
M'oi abate spre uzini,
Să duc miresme din țarini
Celor duși de-aci 'n străinî.

Le-oi cânta de-acasă cântec,
Dela frate pentru frate,
Să-l îngâne dacă'n lume
Ar veni iar strâmbătate.

Insemnări despre istorie

de Silvio Guarnieri

I

Pentru o cercetare istorică e bine înainte de toate să se pornească dela un moment precis, sau dela o națiune, sau dela un oraş; să i se studieze compoziția, clasele şi politica externă şi internă din anumite perioade, în curentele ce se formează în jurul unui om sau a unei doctrine. Este totdeauna riscant să îmbrățișă perioade prea vaste, depăşind viaţa unui om sau a unei generaţii.

Există totuşi doctrine ce se desvoltă, medii ce influenţează asupra oamenilor printr'o educaţie precisă şi care durează perioade îndelungate. Se formează în felul acesta istoria unei idei şi oamenii contează în măsura în care interpretează această idee sau o realizează mai mult sau mai puțin.

Din cauza aceasta un om politic se subordonează întotdeauna unui mediu, unei tradiții; dacă există contrast între mentalităţi va putea miza pe una sau cealaltă, sau să facă să triumfeze una, dar prin aceasta va concretiza sau va face inevitabil pentru mai târziu desvoltarea în sens contrar.

Clasa dominantă imprimă întregii națiuni cultura şi vederile proprii, pentrucă fiecare individ activ tinde să-şi însuşiască mijloacele unei culturi mai înalte: din această cauză o posibilitate de reacţiune sau de revoluţie este posibilă numai în caz de nesiguranţă a clasei dominante şi se naşte din aceasta, ca o urmare naturală a comportării sale. In contactul sau suprapunerea diverselor popoare, cel mai inferior culturaliceşte tinde să absoarbă, să imite, cultura aceluia care îi este superior; totuşi o astfel de evoluţie nu se poate îndeplini dintr' odată; este inevitabilă trecerea prin etape succesive. Se începe printr'o decadenţă a gândirii mediului celui mai ridicat, cu o pornire din nou dela puncte precedente pentru a reface un drum deja parcurs, spre a absorbi cu mai multă uşurinţă poziţia mediului antagonist mai înapoiat. Intervine mereu această necesitate de nivelare. Ori, admiţând că drumul evoluţiei este unic, contrastul între, două popoare, adică între două grupuri umane, care trăiesc în medii istorice diferite, se prezintă de nerezolvat; cel mai puţin avansat încearcă să obţină ceace celălalt deja obţinuse, acesta la rândul său nu este dispus să cedeze ceace reprezintă patrimoniul necesar al civilizaţiei sale prezente, precedentul ineliminabil.

Ar urma să se afirme astfel unicitatea tendinţelor umane: o atitudine filosofică sau religioasă nu ar fi decât consecinţa unei atitudini militare, un afinament, dar fiecare din aceste poziţiuni nu ar avea faţă de cea precedentă o demarcare absolută, ci mai mult tendinţa de a afirma voinţa de impunere tot mai mult a propriei personalităţi. De aici derivă că este necesar să se studieze mentalitatea revoluţionară şi cea religioasă şi să se vadă ce importanţă a avut elementul individual în atitudinea acelora care s'au ridicat prin ele. Pe de altă parte, pentrucă evoluţia nu admite formaţiuni improvizate, este necesar să se înţeleagă momentul prezent al fiecărui popor, şi a nu-l condamna, ci de a-şi da seama de necesităţile şi poziţiunea sa, încercând accelerarea progresului prin proprie influenţă.

In ceace priveşte atitudinea individuală, spiritul de revoltă, şi individualismul, însemnează deci imposibilitatea de a găsi o bază de acţiune şi de colaborare în propria societate, în timp ce în mod natural omul tinde spre aceasta.

Este necesar întotdeauna să se studieze evoluţia unei idei, şi să se bazeze mai mult pe ea decât pe o istorie a genurilor: istoria literaturii sau a artei. Substituirea argumentelor şi a atitudinilor apare îndeajuns de nejustificată în aceste două istorii; un scriitor este un om de acţiune, care tinde să realizeze un ideal, el poate fi împins să scrie în diferitele momente de a realiza ideia în mediul căreia trăeşte, din care cauză scrisul său îşi însuşeşte ton şi însemnătate aparte; a face istoria unei idei însemnează să i se descopere naşterea, formarea, realizarea în mediul mai mult sau mai puţin favorabil, şi criza si decadenţa sa, care fac loc naşterii unei alte necesităţi, unei alte idei. Este justificat deci să se facă o i storie a creştinismului, a liberalismului, a socialismului, şi ar fi chiar mai complet să se cuprindă în aceste istorii şi literatura, neizolând-o într'un gen aparte; la fel şi cu filosofia; transformându-le în ceva străin vieţii, se riscă de a le arăta nejustificate şi de a lua orice posibilitate de apropiere între diferiţii scriitori ai unei epoci. Deaceea la diverşii scriitori nu există atâta o afinitate de meserie, dar există la ei o atitudine diferită, după momentul în care vin să se situeze în istoria unei idei, în mediul lor.

*

Dictatura unui om se impune în momente de nesiguranţă, când lipseşte o convingere fermă de ceace trebuie îndeplinit şi sunt contraste iremediabile între două sau mai multe partide, deci când lipseşte cunoaşterea exactă a condiţiunilor şi mijloacelor statului şi un program de guvernare, o filosofie practică difuzată în clasele conducătoare (Napoleon I şi III, Bismarck). Dictatorul tinde spre realizare, tinde la acţiune, pentrucă are la îndemână puterea necesară unei acţiuni de rezolvare; dat fiind momentul dificil şi poziţiunile ireconciliabile, el va fi împins să apese pe punctele mai slabe, de minoră rezistenţă, şi să realizeze ideile, convingerile pe care le recunoaşte ca fiind cele mai difuzate şi apropiate majorităţii, deci, din partea sa, nici o inovare teoretică, ci doar exploatorea unei retorici deja puternică în mediile societăţii sale.

*

Războiul este actul în faţa căruia popoarele se resemnează mai uşor, ca în faţa unui lucru fatal, ca pentru o necesară apărare a întregului patrimoniu propriu; în momentele de nesiguranţă, de desechilibru, recurgerea la război însemnează renunţare la a gândi, însemnează a te deda unei fapte care are cele mai evidente caracteristici ale acţiunii dar căreia îi lipseşte orice conţinut, pentrucă în toate este în dependinţa de o altă voinţă; războiul demonstrează întotdeauna decadenţa individului şi a libertăţii.

*

Studiul istoriei duce la necesitatea eliminării schemelor fixate, a depăşirii categoriilor fixe şi a definiţiunilor ce par definitive; studiind istoria, la început ne simţim coplesiţi şi în minte ni se înstăpâneşte un fel de fatalism; limitări ferme tind să încadreze ca şi memoria noastră la fel şi voinţa noastră de acţiune: epocile de decadenţă şi de civilizaţie nu sunt decât proecţiunea în trecut a unei voinţe polemice uneori meschine. O astfel de mentalitate tinde azi să încingă şi să dea poziţiei noastre istorice sensul fatalismului; la aceasta contribuesc scriitori ca Spengler, de exemplu. Nouă ne este rezervat de a găsi datoria omului în orice moment istoric, departe de a face istoria să stăpânească pe om, ci de al face pe acesta o forţă activă care se altoeşte în istorie. Omul mediu, stăpân pe convingeri mediocre este obişnuit să dividă istoria în părţi exacte şi să supună propria mentalitate unor scheme rigide, îndiscutabile.

A admite decadenţa unei ţări însemnează să recunoşti că fatalitatea stăpâneşte omul; chiar Hegel, tentând o justificare a epocilor de decadenţă, este dominat de acest coşmar.

*

Există apogeul unei civilizaţii şi decadenţa ei? desigur, dar întotdeauna dintr,un punct de vedere, judecând conform unei riguroase aplicaţii a unui principiu: desigur nu există numai un singur fel de decadenţă. Important este să se stabilească dacă toate activităţile umane decad în acelaş timp şi dacă o civilizaţie le exaltează în mod contemporan, Iar o astfel de regulă nu se poate definitiva pentrucă oamenii nu sunt clasificabili în manifestaţiunile lor şi nu pot fi supuşi unei scheme fixe. Desigur ataşamentul oamenilor faţă de un mediu, faţă de o clasă socială, un moment istoric, limitează capacitatea lor de acţiune şi deci orice posibilitate a lor; determinarea unei sarcini admite o personalitate bine definită, dar în acelaş timp evident restrânsă la o expansiune practică imediată: aşa sunt marii comandanţi, marii politicieni, reprezentativi într'un moment dat dar din cale afară de limitaţi. Cel ce şi-a supus propria viaţă şi propriul entuziasm unui scop pe care-l acceptase din exterior, a ajuns la un fel de trădare a lui însuşi şi nu poate fi considerat ca model, dar conştiinţa acestei trădări îi este întotdeuna prezentă şi nu se poate elibera de ea; important este să se vadă cum reacţionează şi cum din acest contrast cu el insuşi se vor elibera alte tendinţe mai ridicate. Aceste limitări sunt practice, dar şi mai mult teoretice: amintim că omul tinde să-şi supună propriile idei poziţiunii sale în medul căruia aparţine, în societatea sa; acţiunea practică nu poate fi izolată complet de gândirea sa; el va căuta întotdeauna acordul între aceste elemente. Omul deci este supus condiţiunilor timpului şi mediului său? Da, în măsura în care este mediocru şi resemnat; dar important pentru noi este de a nu-l exalta ca un mare om, şi opera lui ca măreaţă, dacă oglindeşte astfel de limitări. Măreţia în acest sens trebuie căutată în aceia cari căutară extrema libertate; din acest punct de vedere nici un mediu, nici un timp, şi nici o societate nu au fost favorabile individului liber. Trebue depusă atenţiune pentrucă o astfel de afirmare riscă să ducă la exaltarea unor indivizi care, în ciuda unei atitudini de rebeli erau legaţi de mediul lor ca şi cum ar fi trăit şi acţionat în el; libertatea, este independenţa judecăţii, fără a limita la un cerc restrâns o astfel de judecată (limitele lui Mazzini, limitele lui Marx). Pentru toţi scriitorii însă există limite; este inutil să se creeze mitul unui maestru înfailibil; deoarece cu o astfel de convingere am crea o limitare pentru noi înşine, dacă poziţiunea noastră umană poate sau vrea să fie nouă; important este să se caute limitele unor astfel de scriitori, unor astfel de oameni.

In această direcţie internaţionalismul îşi însuşeşte caracterul de a face să se piardă orice sens limitat al acţiunei noastre, are posibilitatea de a ne arăta într'o singură forţă cultura; tocmai în felul acesta istoria devine prezentă şi discutabilă; ca scheme de idei, prea des închise, proectate în trecut.

*

Problemele fundamentale sunt: determinarea valorii acţiunei individuale într'un moment istoric dat, raportul său faţă de mediu sau medii. Determinarea valorii acţiunei în sine, pentru individ.

Cu privire la acest al doilea punct: individul tinde la acţiune împins de necesitatea apărării, adesea din disperare; suferinţele îl constrâng să caute un remediu, o ieşire, încercând sa schimbe condiţiunile în care se desfăşoară propria-i existenţă: cei oprimaţi tind în mod natural să ajungă la cârmă (comunismul lui Marx, dictatura proletariatului), în acest sens violenţa, generează violenţa opusă, însuşi creştinismul nu putu să nu devină agresiv. In orice mod este posibil şi necesar să se facă o distincţie între acţiuni, dar aceasta numai printr'o clasificare succesivă, deci luând în considerare evoluţia naturală, ca şi cum una ar decurge din celalaltă. Această clasificare va risca ea să duca la fatalism? Trebue să ne ferim de orice simplicism, acţiuni asemănătoare în aparenţă sunt diferite în valoarea lor, în raportul lor cu momentul istoric la care se referă. Acţiunea scrisului se poate însera într'un moment luând înfăţişarea resemnării, în altul cu aspectul voinţei de acţiune, dar chiar voinţa de acţiune poate fi în sine reacţionarea şi resemnarea să ascundă un ferment revoluţionar. Este necesar deacea şi scriitorul să fie situat nu numai în momentul istoric ci şi în mediul lui natural, familiar şi social. Scriitorul în măsura în care acţionează, şi scrisul este acţiune, reprezintă două feţe alte unui contrast, nouă deci, prin scrierile sale ne sunt date elementele pentru a face o judecată.

In mentalitatea revoluţionară este necesar să se individualizeze bine elementele personale şi antinomiile lor; mulţi revoluţionari se apropie de popor proclamând voinţa lor de a-l ridica, dar mişcarea lor de apropiere a fost provocată numai de o criză individualistă, adecă de încapacitatea de a găsi în mediul propire o posibilitate de soluţionare a existenţei lor; dintr'o astfel de decadenţă a mediului lor sunt înpinşi să caute un altul care lî se prezintă mai viu, mai capabil de viitor.

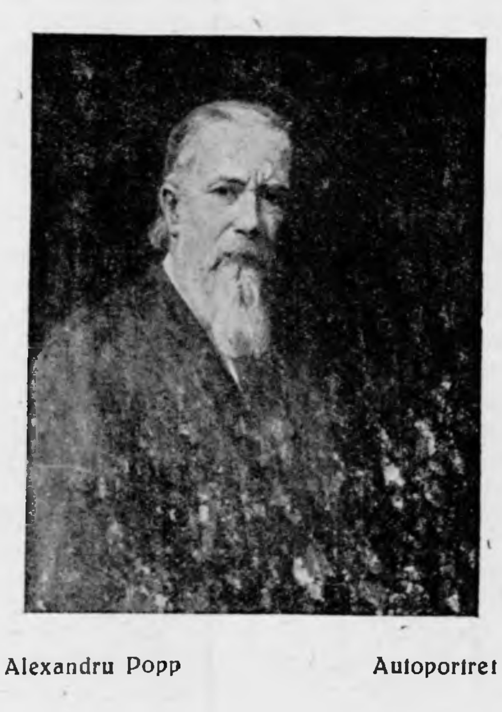
*

Ideea pe care ne-o facem despre un popor sau despre poporul nostru depinde de atitudinile istorice determinate pe cari acesta şi le-a asumat şi cărora le dăm o valoare mai mare sau mai mică; dar, deoarece tindem să dăm mai multă importanţă faptelor contemporane, pentru a le explica, pentru a le justifica, sau pentru a trage prognosticuri, încercăm să căutăm în istorie sau o continuitate, sau o profundă schimbare în viaţa acelui popor. Cele două elemente pot chiar să coexiste după punctul de vedere sau voinţa care animă pe cercetători (pentru francezi poporul german, contemporan este asemănător aceluia al lui Friederich II, al lui Bismarck, al lui Wilhelm II, pentru Hitler el s'a reînoit în raport cu republica lui Brühning). In mod necesar istoria conţine o continuitate externă, datorită ideilor care sunt transmise prin educaţie şi cari devin dogme pentru o categorie de cultură medie (iredentism), astfel de idei trebue să aibe un precedint istoric pentru a avea forţă, atunci se realizează mai uşor, sau pot lua valoare de reînoire revoluţionară (eliberarea Italiei).

*

Disciplina militară a unui popor depinde de lipsa de pregătire intelectuală, vasăzică de a-i fi amintit şi sugestionat mai ales constrângerile practicei violenţei, cucuririle militare etc. (Prusia, Germania). Disciplina se arată în felul acesta ca o recunoaştere a valorii forţei brute. Pe de altă parte, un astfel de renunţ la independenţa raţionamentului individual duce la un desechilibru maxim, dacă o astfel de supunere a fost înşelată. Pentru a menţine această disciplină este necesară victoria, şi mai ales credinţa că meritul este al aceluia care conduce, fiindcă sacrificiul nostru trebue valorizat prin succes. Dar un astfel de sacrificiu pe de altă parte înseamnă adeseori lenevie, sau mai bine, lipsa unei convingeri, lipsa unei critici libere. Există deaceea o istorie mai mult sau mai puţin îndelungată a unui popor, adică o cultură de mai scurtă sau mai lungă dăinuire; istoria pentrucă să aibe valoare trebue să devină amintire, trebue să fi devenit cultură; de aceea ea poate fi şi un patrimoniu diferit la diferite clase sociale. Pentru italieni contează mai ales istoria mai recentă, aceea a formării Italiei, pentru clasele sociale mai culte, pentru străini, contează în schimb istoria precedentă şi perioada Renaşterii. Mai amintim că educaţia primară se bazează în deosebi pe istoria secolului al XIX-lea italienesc, deaceea unele principii sunt învăţate pe dinafară (duşmănia faţă der germani.)

1939

Alexandru Popp — Autoportret

PE CREANGA VIEŢII

de Alexandru Jebeleanu

Pe creanga vieţii ne flutură vântul:
Batiste albe spre cerul deschis,
Şi ne culege seara pământul
Ciuguliţi de stele şi umezi de vis.

Asemeni roadelor ne pălim şi cădem:
Unii târziu, alţii în floare,
Cu buzele arse de-acelaşi poem
Ne scuturăm frunţile'n soare.

Din sevele noastre cresc plante amare
Şi 'n fie ce floare ne râde-un bunic,
Doar cerul ne învaţă prin semne stelare
Că suntem in lanuri mari de nimic.

Şi totuşi Iisus a trecut printre noi,
Sfărâmase bulgări rotunzi de iubire,
Şi urma lăsată adânc în noroi,
Făgădueşte o nouă 'ntâlnire.

La care în taină poate ne-om duce,
Biciuiţi de febre şi de pustiu
Semănăm atât de mult cu o cruce
Şi creştem înalţi cât un sicriu!

Inceputurile muzicii culte rusești

de **Zeno Vancea**

Inceputurile muzicii culte rusești, datează de pe la sfârșitul secolului al XVIII. Până la această epocă, rușii ca și noi românii, nu aveau altă muzică cu caracter cult decât cea bisericească. După încreștinarea lor sub Vladimir cel Mare (988) rușii au adoptat odată cu ceremonialul bizantin și muzica bisericească bizantină, care a fost propagată în Rusia de cântăreți și călugări greci și bulgari absolvenți ai școalei de muzică bisericească din Constantinopole.

Această muzică bizantină însă cu timpul a fost simțitor transformată de geniul creator rus, și pe când în celelalte țări de rit ortodox, străvechile melodii au rămaș în forma lor monodică — cântate fără nici un acompaniament sau invesmîntare armonică — în bisericile rusești ele au îmbrăcat întâi o formă de heterofonie (mai multe voci suprapuse), și mai pe urmă au căpătat o invesmântare armonică.

Inclinația spre gândirea armonică este eminamente caracteristică pentru simțirea și concepția muzicală a rușilor, fapt care se poate mereu constata din practica poporală de a cânta fără nici o instrucție muzicală prealabilă orice melodie poporală în cor cu întregire armonică. Inclinația armonică atât de accentuată a rușilor fiind mereu în conflict cu modurile antice grecești, cari au rămas o moștenire a vechii muzici bizantine, a creat cu timpul acel farmec specific al muzicii poporale rusești, care deși armonică, este totuși esențial deosebită de structura armonică a cântecelor poporale apusene.

Petru cel Mare și urmașii săi, Ana, Elisabeta, Ecaterina, vroind a da o desvoltare muzicii rusești, au chemat în țară un mare număr de compozitori, instrumentiști și cântăreți italieni. Acest lung șir de compozitori italieni — între cari găsim măeștrii de rang european, ca Paisiello, Traetta, Sarti, Cimaroza și alții — a dominat câteva decenii viața muzicală a Rusei.

Influența lor a fost covârșitoare nu numai asupra primelor încercări de muzică cultă autohtonă de salon — un gen de romanță sentimentală cultivată de câțiva amatori, aparținând clasei conducătoare, ca Alabiev, Varlamov, Contele Wielhorsky și alții — dar din păcate și asupra muzicii corale bisericești cu un trecut atât de bogat și o tradiție stilistică atât de originală și nobilă alterându-i simțitor caracterul neaoș rusesc.

Cu toate că multe din operele acestor maeștri italieni — scrise special pentru Opera Curții din Petrograd — aveau subiecte rusești, numai unul dintre acești compozitori, anume Catterino Cavos, s'a interesat mai de aproape de muzica poporală rusească, utilizând în lucrările sale câteva melodii poporale.

Deși — dat fiind structura și caracterul atât de specific al melodiilor rusești, prin modurile lor străvechi cu totul deosebite de modul major-minor al melodiilor apusene, deci cu totul refractare unei tratări armonice în sens apusean — aceste melodii poporale nu au putut fi utilizate decât într'o formă stâlcită, activitatea acestui compozitor a fost totuși binefăcătoare pentru destinele operei rusești, întrucât a stimulat pe compozitorii autohtoni de a imita acest exemplu.

Astfel câțiva compozitori aparținând aceleeași clase suprapuse, ca și compozitorii de muzică de salon amintiți mai sus, au făcut primele încercări de a crea o operă națională rusească, utilizând, în parte sau de-a întregul melodii poporale. Aceste prime încercări se datorează compozitorilor Volkov (1729—63), Famiru (1741—1800), și fraților Sergiu și Alexei Titov (1769—1817) dintre care mai ales cel din urmă — cu aproape 150 de ani înainte de încercările similare ale lui Sabin Drăgoi la noi — își poate revendica paternitatea ideii, de a scrie o operă exclusiv numai din melodii poporale adaptate situațiilor dramatice.

Cel mai de seamă din această pleiadă de compozitori semi-diletanți este fără îndoială Alexei Verstovsky (1794—1862) a cărui operă „Askold" s'a menținut multă vreme după moartea autorului ei, în repertorul teatrelor rusești de operă.

In afară de acești compozitori, cu instrucție muzicală incomplectă, cari cultivau arta sunetelor mai mult în calitate de amatori, erau și câțiva cu serioasă pregătire profesională. După obiceiul general al acelor timpuri, aceștia au studiat în Italia, considerată încă în vremea aceea ca adevărată patrie a muzicii. Au cultivat deopotrivă și muzica lumească și cea religioasă, dar în timp ce lucrările lor, cari aparținea muzicii lumești, prea dependente fiind de modelele italiene,, au fost repede depășite și nu mai au azi decât o valoare documentară, muzica lor religioasă deși suferind de aceeaș meteahnă, dar având structură melodică mai mult sau mai puțin rusească, cu întorsături împrumutate din muzica poporală, dar incadrată într'un sistem armonic și structură arhitectonică de cea mai pură esență italiană, foarte deseori cu stâlcirea structurii metrice în sensul unei prea riguroase simetrizări (europenizări), a format până mai în zilele noastre baza repertoriului liturgic.

După asemenea antecedente muzicale destul de modeste, apar dintr'o dată doi compozitori ruși de mare talent, Glinca și Dargomiski, prin cari muzica rusească cultă a făcut dintr'o dată un salt uriaș.

Glinca Mihail Ivanovici (1805—1857) este considerat ca părintele muzicii rusești. Meritele sale în privința inițierii unui limbaj național rus, sunt într'adevăr excepționale. După pleiada compozitorilor diletanți, lipsiți în general de un talent mai remarcabil, lipsiți și de solide cunoștințe profesionale (exceptând poate pe Bortniansky și Berezovsky) influențați în acelaș timp și prea mult de muzica italiană, Glinca este primul compozitor rus care însușindu-și o technică compozitorică serioasă a fost dotat cu frumoase posibilități creatoare.

Deși nu se poate nega, că integral, nu a scăpat nici el de influența muzicii italiene și celei germane, totuși orientându-se după muzica poporală rusă, a reușit să pună bazele unui limbaj național ruș, în sensul școlilor naționale romantice din secolul trecut, fără utilizarea directă a elementelor folkloristice.

Dar influența sa asupra destinelor muzicii rusești a fost tocmai de aceea așa de puternică, fiindcă naționalismul său nu s'a limitat la facila metodă a unui folklorism doctrinar, cu resurse atât de ușor epuizabile, ci împrumutând tezaurului melodic poporal elementele sale esențiale, principiale, în ceace privește structura melodică și într'o oarecare măsură armonică, s'a străduit mai ales să scoată în relief felul specific al simțirii rusești, căutând să lase loc totodată și elementului personal, variantelor individuale ale fondului național comun.

Toate aceste caracteristice se pot constata atât în operele sale „Ivan Susanin", și „Ruslan și Ludmilla" (aceasta din urmă scrisă pe text de Pușkin) cari au avut un succes răsunător și în cari lumea rusească de pe acele vremuri a văzut inceputurile unui proces de eliberare de sub tutela muzicii europene — dar și în lucrarea sa simfonică „Kamerinskaia" (a scris și 2 ouverturi pe teme poporale spaniole, rezultatul unui voiaj în Spania) în muzica se de cameră (un quartet, un trio pentru suflători și pian, sextet pentru coruri și pian) și numeroasele sale cântece pentru voce și pian.

Dargomisky Alexandru Serghievici (1813—1869) mai puțin original decât contimporanul său Glinca, mai dependent de muzica italiană mai ales în lucrările sale dela inceput (opera „Esmeralda") a contribuit totuși la crearea stilului național, mai ales în operele „Rusalka", „Musafirul de Piatră", aceasta din urmă remarcabilă și prin anumite tendințe dramatice reformiste prin cari se deosebea mult de stilul își tehnica dramatică a operii italiene contimporane, inlocuind anume elementul melodic pe scenă cu un stil declamatoric, urmărind în acelaș timp acțiunea dramatică pas cu pas cu o țesătură orchestrală care în locul formelor muzicii absolute se desfășoară liber după trebuințe pur dramatice. Interesante sunt și lucrările sale pentru orchestră: fantesia simfonică „Babaiaga", „Dans căzăcesc", și „Fantesie Finlandeză". A mai scris și un balet „Bacchus" precum și compoziții corale.

Sămânța aruncată de Glinca și de Dargomisky, a încolțit repede în pământul muzical atât de fertil al Rusiei: O pleiadă de compozitori cu însemnătate europeană au creat aceea școala națională, care a înbogățit cu o notă cu totul nouă muzica europeană, influențând-o chiar într'o bună măsură.

Școala națională, cunoscută în istoria muzicii sub denumirea de „Grupul celor cinci" a desvoltat și adâncit preceptele muzicale a lui Glinca și Dargomisky și era compusă din compozitorii: Balakirev, Borodin, Cui, Rimski Korsakov și Musorgsky, Cinci personalită,i inegale ca structură sufletească, inegale ca talent — făcând abstracție de principiul comun al naționalismului.

Catul Bogdan Desen

In fond erau inegali până și în aplicarea principiului național, pe care-l reprezintă în 5 nuanțe diferite. Ideea care i-a unit era rusificarea formelor muzicale apusene, și crearea unui vocabular muzical rusesc cult. Rezultatele la cari au ajuns, sunt însă diferite, atât în ceace privește transhumarea forme-

(Continuare la pagina 7)

O eroare „milenară"

de **Ion Stoia-Udrea**

(Continuare dela pagina 1)

nici un for, din cele maghiare. (Se păstrează chinezul, dar aceia nu e o instituție maghiară; aparține altui capitol, altei istorii.) Comitatele dispar. Nobilimea, care este baza organizației maghiare de stat se irosește, se pierde fără nici o urmă, legătura ei cu pământul acesta se rupe pentru totdeauna. Teritoriul Banatului s'a desprins complect de viața de stat maghiară.

Ci el s'a desprins și din istoria națiunei maghiare. Căci populația maghiară a Banatului, după afirmațiile dovedite chiar ale istoricilor maghiari, în epoca turcească este în curs de dipariție rapidă de pe teritoriul Banatului și pe la mijlocul epocei se pierde complect din aceste ținuturi. La sfârșitul stăpânirei turcești pe întreg teritoriul Banatului nu se găsește nici un singur sat maghiar măcar. Istoricii maghiari recunosc fără ezitare acest adevăr istoric.

La 1716, prin căderea cetății Timișoarei, se încheie epoca turcească. Armatele lui Eugen de Savoya „eliberează" Banatul.

Este foarte ciudată și această „eliberare". In definitiv pe cine au „eliberat" austriecii? La data aceia pe pământul Banatului, după afirmațiile unanime ale tuturor istoricilor, de toate națiile, existau numai sate valahe.

Eliberarea Banatului, ar fi însemnat deci o repunere în toate drepturile ei sociale și politice a nației, a țărănimei valahe de aci.

S'a și făcut acest lucru, atât de temeinic, încât timp de aproape un veac, cât a durat stăpânirea austriacă, țărănimea românească a Banatului a sângerat în continuă răzmiriță, în răscoale disperate, în veșnice lupte împotriva stăpânirei. S'au aliat cu turcii de cari au fost „eliberați", împotriva „eliberatorilor"! 1738 și 1788 stau mărturie deplină.

Se prea poate însă că această „eliberare" a fost înțeleasă din alt punct de vedere. Impăratul Austriei era și deținătorul coroanei Ungariei. Ori prin izgonirea turcilor de aci, Banatul a fost readus sub sceptrul regatului maghiar. De aceia, în mod foarte logic, Casa de Habsburg, cu toate stăruințele depuse de dieta nobiliară maghiară, a refuzat net să încorporeze acest ținut Ungariei, și a format din el o provincie austriacă, administrată direct de Curtea Imperială, ca o proprietate a Curții, așa de exclusivă, încât la nevoie a și arendat-o pentru o sumă de bani, ca pe-o simplă moșie particulară, unei societăți bancare, spre exploatarea după bunul plac al acesteia! Pe timp de decenii.

Mult trâmbițata „eliberare" a fost de fapt o cucerire de război. De aceia a și fost nevoie de atâta justificare. De aceia s'au străduit, o pleiadă întreagă de istorici, să dovedească, cu un întreg arsenal de dovezi, că la acea dată Banatul era o imensă mlaștină, un ținut aproape pustiu, lipsit de populație stabilă și complect necultivat, pe care apoi Casa de Habsburg la populat, prin colonizări, și l-a civilizat!

Nici până azi istoriografia noastră românească nu s'a gândit să revizuiască aceste afirmații, cu toate că suficiente argumente ne stau la îndemână. Ar trebui doar să cercetăm cifrele contribuției Banatului către tezaurul Curții, din primii ani, înainte de venirea coloniștilor, și să ne întrebăm, că oare ce populație le-ar fi putut plăti, și din ce.

La 1779 Maria Terezia, strâmtorată de situația din Apus, cedează presiunilor dietei maghiare și încorporează Banatul Ungariei. Se încheie epoca austriacă și începe o epocă nouă, maghiară.

Dar această nouă epocă maghiară nu mai este câtuși de puțin o continuare a vechei epoci istorice a Ungariei dinainte de Mohaci. Este o cucerire absolut nouă, nu prin forță armată de data aceasta, ci printr'un șantaj efectuat asupra Casei de Habsburg.

Nimic, dar absolut nimic, din urmele vechiului stat maghiar nu se mai păstrează la această dată în Banat. Dieta maghiară nu-și mai amintește nici măcar numele și hotarele vechilor comitate. O discuție amplă, și de bună seamă ridicolă pentru susținătorii tezei continuității, se încinge pentru stabilirea de nume și delimitări.

Și ceia ce este mai grav, întreagă organizația de stat maghiară la acea epocă se bazează numai pe nobilime, ori în Banat nici urmă de nobilime nu se găsește. (O mică rămășiță din nobilimea valahă se mai păstrează, dar aceia nu interezează pe conducătorii dietei dela Buda). Și atunci statul maghiar e nevoit să aducă de aiurea și să creieze, prin decrete, o nobilime nouă, proaspătă, aci, ca să poată administra. Este foarte interesant de studiat șematismul nobiliar publicat de Borovszky în „Temes-" și „Torontálmegye története." Nu există un singur nobil băștinaș, și ce e mai ciudat, sunt extrem de puțini, absolut disparenți, cei de origină etnică maghiară. Cât despre modul cum au ajuns cei mai mulți să fie „nobili" e mai bine să nu vorbim.

La 1849 această nouă epocă maghiară se întrerupe prin înffințarea „Voivodinei și Banatului Temișan", până la 1861, când iarăș se reface.

Ca apoi la 1918, să se încheie definitiv.

*

Cu această incursiune în domeniul istoriei nu am avut câtuși de puțin intenția să deschid o polemică științifică. Am afirmat doar lucruri suficient de cunoscute și ușor controlabile, ca să nu mai încape vreo-o discuție asupra lor.

Și am vrut mai ales să afirm încă odată, că istoria provinciilor ciscarpatine nu este istoria nobilimei din aceste ținuturi. Istoria adevărată a provinciilor acestea o alcătuește trăirea peste ani și veacuri a celor mulți, a mulțimei fără nume, a milioanelor de iobagi, cari se nasc și mor pe brazdele nenumăratelor pluguri, a mulțimei fără de istorie, a elementului „intraistoric", care se scoală și ese la câmp odată și de fiecare dată, cu soarele. Istoria adevărată a provinciilor ciscarpatine o constitue luptele de emancipare socială ale iobagilor.

Dincolo de viața nobilimei, care este numai spuma dela suprafață, adevărata istorie a provinciilor ciscarpatine se construește în adâncuri, din suferințe, din lupte, din pârjoluri, din frângeri pe roată, din sânge și din sudoare, din muncă, din nesfârșită muncă tăcută, dela o zi la alta, pe ogor, dela un veac la altul. Iar emanciparea socială a iobagilor se face pas cu pas, eliberarea de Evul Mediu fiind plătită la fiecare etapă cu sânge, și ea se încheie abia în zilele noastre.

CRONICI ŞI PĂRERI

Funcţiunea socială a artei

de Alexandru Jebeleanu

Fără îndoială că pe lângă calităţile de ordin estetic, arta a avut în toate timpurile o netăgăduită influenţă asupra societăţii. Şi dacă oamenii din imediata apropiere a artei, adică cercetătorii şi artiştii, au reuşit uneori să-şi concentreze privirile numai asupra valorii estetice a operei de artă, nu la fel se întâmplă cu publicul mare, căruia de fapt îi este destinată arta. Fiindcă oricât, s'ar închide un artist în Turnul de Fildeş, nu poate afirma niciodată, că nu doreşte ca arta sa să fie cunoscută şi apreciată de un număr cât mai mare de contemplatori.

Cu toate acestea nu sunt puţini teoreticieni, care nu numai că ignorează funcţiunea socială a artei, dar se străduesc să arate că arta nu poate avea nici un rol în evoluţia societăţii. Arta n'are altă menire decât de a-şi evidenţia valoarea estetică, singura care trebue luată în seamă. Această concepţie despre artă nu se poate spune că n'a contribuit într'o largă măsură la definirea şi la purificarea artei în toate domeniile. Ea a putut fi folositoare în primul rând artistului care a avut în vedere înainte de toate satisfacerea condiţiilor estetice. Dar în acelaş timp l-a făcut să-şi piardă legătura cu societatea, l-a dus până acolo încât nu-şi mai recunoştea rostul în viaţa colectivă. Un dăltuitor de lucruri frumoase, atât a rămas pentru colectivitate. Numai că până la urmă s'a oprit şi la abandonarea frumosului, ajungându-se la o artă inutilă, care n'a putut interesa pe contemplator decât ca o simplă informaţie. Să luăm spre exemplu literatura suprarealistă. Exploatarea inconştientului fără nici o condiţie. Cuvinte fără şir, fraze goale, apreciate doar de cei care le scriau. Ce legătură poate să aibă publicul mare cu o astfel de literatură? S'ar putea spune că sunt nişte documente sufleteşti, bune pentru păstrat la arhivă — în orice caz mai lipsite de interes ca abloul unor nou născuţi, de ex.

Calităţile estetice ale unei opere de artă formează obiectul de cercetare al criticilor. Dar contemplatorul, simte doar aceste calităţi, este mulţumit dacă lucrarea pe care-o contemplă satisface gusturile lui estetice, însă pe lângă aceasta el caută într'o operă de artă rostul oamenilor, al peisagiilor al sentimentelor, al patimilor, pe care le cuprinde. O operă de artă apreciată creiază o atmosferă în jurul său, un anumit climat, de care oamenii nu se poate afirma că nu sunt influenţaţi. O literatură care înfăţişează o anumită categorie socială în culori false, cum spre pildă este cazul literaturii sămănătoriste la noi, aduce un aport însemnat la formarea unor false opinii.

Ţăranul român, văzut de literatura semănătoristă în culori idilice, fericit cel mai împăcat om de pe suprafaţa pământului, a fost desigur una din cauzele care au dus la ignoarea vieţii rurale şi la starea ei înapoiată de astăzi. Analfabetismul şi situaţia agriculturii noastre, lipsită de toate mijloacele moderne de exploatare a pământului, se datoresc în bună parte acestei literaturi care a înfăţişat ţăranul numai la horă şi în mijlocul „lanurilor aurite de grâu", împletindu-şi viaţa cu cântece şi veselie. Stropii de sudoare de pe fruntea ţăranului, ţâşniţi de pe urma unei munci grele, pentru literatura semănătoristă, au fost stropi frumoşi de rouă...

Tot dela noi, aş mai putea să dau exemplu „gândirismul" lui Nichifor Crainic, un focar de fascism bine definit, care a avut un rol important la introducerea fascismului în România şi la intrarea noastră în războiu împotriva Puterilor Aliate.

Privind cu atenţie aceste două exemple, nu putem spune că scriitorul n'are o răspundere în viaţa unei ţări şi cu atât mai mult în societate. El nu poate fi privit numai în lumina valorii estetice a operei sale, ci şi cu o răspundere faţă de ea. E interesant faptul că tocmai Nichifor Crainic într'o carte a sa'îmi pare în „Nostalgia Paradisului", susţine că scriitorul nu este răspunzător de scrisul său deoarece opera de artă îi este dăruită de inspiraţie, adică de o putere divină. Nu-mi vine să cred că Nichifor Crainic ar fi prevăzut că odată va fi tras la răspundere pentru opera sa şi că şi-a pregătit din vreme un argument pentru apărare, dar nădăjduesc că sunt foarte puţini care mai iau în serios asemenea teorii.

Socotind însă că arta îndeplineşte o însemnată funcţiune socială, nu putem ajunge la concluzia că artistul trebue transformat într'o unealtă de propagandă. Arta trebue să fie artă, calităţile estetice trebuesc apreciate în aceeaşi măsură. Dar arta nu poate fi privită ca un lucru înutil pentru societate, iar artsitul trebue să fie conştient de misiunea sa socială. O operă de artă poate fi de mare valoare, datorită calităţilor ei estetice, dar poate în acelaş timp să fie condamnată de societate pentru ideile şi sentimentele pe care le răspândeşte.

Rentoarcerea lui Toscanini

Revenind, „maestrul" va locui la casa lui dela ţară, în netedul şi înfloritul pământ cremasc, între Serio şi Adda. După o aşa de elungă zăbavă pe ţărmurile Hudsonului, în acel sgomotos şi vânturilor expus vârtej al New-Yorkului brăzdat mereu de urletele sirenelor, se înţelege ca el să simtă nostalgia şesului, a acelei vaste linişti a câmpurilor de orez, în care cântecul turturelei se aude printre scârţăiturile trăsurilor cu fân îndreptate către hambare, pe lungile drumuri. In câmpie s'a născut el, în acel şes paduan, întotdeauna primitoare câmpie muzicală, care este o ţară de liniştite „andante" de octave, de exametri şi de inspiraţii epice şi idilice pentru bucuria lui Ariosto la Ferarra, lui Virgiliu la Mantova, lui Verdi la Busseto. Nici peisagiul verde, proaspăt şi umed dela Crema, mult diferit de cel din Stradford unde s'a născut Shakespeare: ba chiar mai pitoresc şi mai transparent cu marile şi lentele curbe ale Addei şi ale Seriului în continu flirt înainte de a se îmbrăţişaşi duetul final la umbra plopilor în care cântă porumbeii sălbatici, în timp ce cucu eşit din „Pastorala" lui Beethoven, trece dintr'o pădure într'alta şi semnalează în felul său orele. In acest mediu va trăi maestrul. Iar ştrengarii curioşi spionându-l printre boschete, il vor vedea plimbându-se prin grădină cu pălăriuţa moale peste pletele argintii, care sunt o etichetă de o faimă mondială, vor rămâne foarte dessilusionaţi de a avea de a face cu un om aşa de simplu şi atât de doritor de a trece şi trăi neobservat.

Şi când se plimbă în sus şi în jos, noaptea, prin cameră, fiind că orele pe care le dedică somnului sunt foarte puţine, nimeni nu-şi poate închipui dacă înnăuntrul său cuibăreşte o furtună ca aceia din Otello sau un curcubeu ca şi cel din Aurul Rinului.

In gelozia intimităţii sale muzicale, în timpul austerului studiu, e dificilă pătrunderea; numai copii reuşesc când este necăjit să-l înveselească. Aşa în dimineaţa zilei de Crăciun, consacrată prin tradiţia casei pomului de Crăciun, el este victima voluntară a tuturor copiilor întruniţi în salonul din Via Durini: bucuria lui este produsă la fel de copilul portăresei ca şi de nepoţei: el îşi aminteşte întotdeauna că a fost un bălat sărac şi râsul nu lipseşte când prietenii tinereţei lui ca Enrico Polo sau Umberto Giordano evocă cu el boemia timpurilor trecute plimbările la castelul Arquato da Illica, întâlnirile cu Puccini şi ciocnirile cu Mascagni, glumele dintre prieteni în timpurile vechi dela conservator când îl sălutau cu două porecle „geniul" şi „forbeson", pentru ascuţitele lame ale criticei lui şi alte sboruri ale inteligenţei sale.

Menüul său este foarte simplu şi el se complace să reamintească modestele mese familiare care i-au lăsat obiceiul mâncărurilor simple şi ura pentru banchetele cu feluri multe: şi foarte des aspiră să aibe pe farfurie două ochiuri în unt, care se mâncau în timpurile bune în Conservatorul din Parma unde petrecu nouă ani (dela nouă la optsprezece). Multe locuri erau gratuite, instituite dintr'un fond lăsat de Maria Luisa; dar alţi pensionari plăteau, o sumă de două lire zilnic. Astfel, elevii mergeau să doarmă cu multe melodii în cap şi mare poftă de mâncare.

Râde cu plăcere maestrul când vorbeşte despre impresari, astre zodiace din acea lume comică şi tragică, realistă şi transfigurată care se învârte în stratosfera teatrală! Ah! Acel Claudio Rossi, impresar care adună cântăreţi, orchestranţi, bagaje şi partituri şi îl imbarcă pentru America de Sud!

Şi râde, când îşi aminteşte cum, în timpul unei catastrofale premiere a Aidei, care s'a desfăşurat la teatrul din Rio de Janeiro: un maestru a succedat altula pe podium în timpul scenelor primului act al „Minguez brasiliano il Superti italiano"; violente şi urâcioase protestări încărcate de furie curgeau printre fluerături şi sarcasme din galeriile şi parterul teatrului, în timp ce necăjitul şi descurajatul impresar leşină în faţă aceleiaş „trupe egiptene" mobilizată între culise.

Puţine baghete, în istoria miracolelor şi scamatoriilor, au apărut mai fatale şi magice (depe vremea lui Moise la a lui Cagliostro) decât aceia foarte subţire, luată în mână pentru prima dată de către acel „berbeo" de nouăprezece ani chemat să domine furtuna deslănţuită de Calibano şi a purta în port Aida, începută cu fluerături şi terminată cu aplauze.

Dar după miracolul acelei creaţii muzicale (multiplicată mai târziu de nenumărate ori în 60 de ani dela 1886—1946) care era o exemplară şi încomparabilă construcţie de viaţă şi de artă legată de o idealitate orgolioasă şi nemăsurată de perfecţiune, fruct de fiecare oră de fiecare minut de luptă cu aceia pe care Dante o numea „materia surdă" şi dominată de necesitatea unei conştiinţe artistice de neinvins. El trăeşte în acel univers de sunete şi revine pentru a fi simplu şi uman astăzi, ca în seara creaţiei lui.

Şi de atunci, când ale sale două sau trei lovituri surde bat stativul şi arătătorul mânei stângi, ridicat ca acela al arhanghelului lui Leonardo, face semn către orchestră, umanitatea stă în ascultare.

F. B.

Inceputurile muzicii culte ruseşti

de Zeno Vancea

(Continuare din pagina 5)

lor occidentale cât şi naţionalizarea, îmbibarea cu elemente specific ruseşti, a limbajului muzical.

Aceasta nu putea porni bineinţeles decât dela asimilarea muzicii poporale (deşi se poate imagina foarte bine şi cazul, în care compozitorii unui neam renunţând cu totul la exploatarea muzicii ţărăneşti a ţării lor, ar putea imprima un evident caracter naţional, muzicii lor, prin scoaterea în evidenţă a felului specific al simţirii, al structurii sufleteşti, al fondului expresiv, ex. Ceaikovsky) dela imitarea caracteristicelor esenţiale ale ei, pe lângă păstrarea individualităţii proprii.

Singurul care a încercat o rezolvare metodică a problemei, pare să fi fost Balakirev unul dintre primii culegători de melodii poporale ruseşti.

La Borodin elementele naţionale de stil şi cele de provenienţă apuseană (în special în ceeace priveşte muzica sa de cameră) îşi ţin echilibrul, elementul specific rusesc, apare mult mai mult în structura temelor sale, decât în desenul lor melodic. Tendinţele naţionale ale lui Rimsky Korsakov se pot compara cu acelea ale compozitorului ceh Smetana. Intrebuinţând numai sporadic câte-o temă de veritabilă provenienţă poporală, a urmărit realizarea caracterului rusesc al muzicii sale, prin sublinierea caracterului etnic al fondului expresiv, prin atmosfera, prin tonul ei de basm şi legendă poporală.

Musorgsky, muzicaliceşte cel mai puţin instruit din acest grup, fără intenţia poate de a realiza programatic o apropiere strânsă de muzica poporală, fără grija excesivă de a sublinia cu anumite intenţii naţionaliste, poate, caracterul specific rusesc al muzicii sale, preocupat exclusiv numai de „adevărul" expresiei, a realizat dintre toţi compozitorii neamului său limbajul cel mai caracteristic rusesc, datorită faptului, că petrecând copilăria sa la ţară a asimilat aşa de intensiv elementele muzicii poporale, încât fantezia sa creatoare se hrănea mereu din această substanţă melodică, înmagazinată în subconştientul său.

Dar ar fi greşit să se creadă, că originalitatea acestui rus genial, se datoreşte caracterului naţional al muzicii sale. Musorgsky este mare prin acel plus faţă de substratul naţional colectiv, pe care o reprezintă nota sa personală, ceace a reuşit să facă din elementele de provenienţă naţională, ceeace a reuşit să exprime cu atâta forţă, şi prin perspectivele muzicale noui pe care le-a deschis. Combinaţiile armonice noui, înlănţuirea lor cu totul nouă, aplicarea lor atât de originală în serviciul exprimării ideii poetice din ciclurile sale de cântece din ariile operelor sale, desigur nu-şi au originea în melosul poporal. S'ar putea spune mai degrabă că în acest domeniu nu muzica poporală, ci forţa mare a poeziei ruseşti l-au condus la această originalitate de exprimare. Copierea servilă a muzicii poporale n'a făcut nici când pe nici un compozitor, un mare creator.

Insfârşit ultimul din acest şir, Cesar Cui, aparţine acestui grup mai mult prin adeziunea sa teoretică la principiul naţional prin militarea critică literară pentru acele idei, decât prin punerea lor în practică în compoziţiile sale.

Pe marginea cărţilor

Eugenio Montale şi Salvatore Quasimodo în traducerea dnei Rosetta del Conte

In ultimele două decenii în Italia tot, ce era suflet sensibil, tot ce se abate, se mistuie în prblemele vieţii şi ale vremii, s'a refugiat în artă, şi mai aleş în poezie, care permite cele mai multe subînţelesuri, transfigurări. Montale şi Quasimodo reprezintă cele două moduri în care această înclinaţie a putut fi rezolvată. Quasimodo e cel mai ermetic dintre ei, simbolurile poetice sunt lumea lui; frământarea lui e problema veşnic nouă a graţiei, a înălţării, a angelicului, a eliberării de păcatul original, care ne încătuşează de pământ. Poezia lui Montale din contră caută să evite consecinţele de pesimism excesiv, de magism, de refugiu în mistic, în inefabil, de excesele, iluziile ce le implică o astfel de atitudine. Montale e un artist de cinste, de o sinceritate, o putere de detaşare extraordinară. El priveşte problemele vieţii în faţă, la lumina zilei. Işi dă seama că aruncarea necondiţionată în mâinile vieţii, ale mişcării nu e posibilă pentru un om care crea să ştie pentru ce o face, care vrea să cunoască sensul lucrurilor; abţinerea e însă moartea. Toată poezia lui e căutarea rezolvării acestei dileme. Ei îşi dă seama de posibiltăţile naturii umane, ştie că orice rezolvare e numai parţială, momentană, instinctul vieţii, al devenină iluzorii invinge, nici nu vrea să ne impună o rezolvare, atitudinea lui curajoasă ne ajută însă să intuim mai bine substanţa lucrurilor. Alta e deci lumea de idei a poeţilor, altul e şi felul de exprimare. Pe când Quasimodo prin felul său excesiv se apropie de curentele moderniste, poetul aristocratic, echilibrat, sicner care e Montale, continuă tradiţia poeziei italiene dela Petrarca.

Această carte se sileşte să fie o tălmăcire în sens adevărat, ea explică această poezie, şi din rândurile pe care i-le închină, cu încetul reuşim să înţelegem toată adâncimea acestei lumi lirice, orizontul nostru se lărgeşte. Traducătoarea e însăşi poetă şi ea reuşeşte să sesizeze toate nuanţele, să le încadreze într'un tablou vast şi unitar al acestor două pesonalităţi artistice. Munca grea a traducerii acestor doi poeţi atât de concişi şi întu atâta artiştii ai cuvântului e rezolvată cu succes.

Este o carte scrisă cu mare grijă şi dragoste. O atmosferă de armonie, de înălţare susţinută e realizată graţie trudei traducătoarei. Totul ne pare limpede, explicat cu pătrundere critică, înţelegere şi de aceea cu toate că e aparent scrisă pentru iniţiaţi, oricine iubeşte poezia va găsi în ea prilej de îmbogăţire sufletească.

M. L.

Aspecte timişorene „Castelul Huniadi"

NOTE ȘI COMENTARII

Congresul intelectualilor francezi

De curând a avut loc la Paris Congresul intelectualilor francezi, convocat de Uniunea Intelectualilor din Franța, organizație născută în ilegalitate și devenită chiar în epoca aceea una din principalele forțe ale mișcarii de rezistență. Nume ilustre ca acelea ale academicianului Frederic Joliot Curie, scriitorului Georges Duhamel, a lui Jaques Trefuel, directorul institutului Pasteur, Louis Aragon, secretarul general al comitetului scriitorilor, stau în fruntea acestei Uniuni.

Scopul congresului a fost precizat de Louis Aragon cu cuvintele: „Congresul nostru este continuarea congresului antifascist internațional, care s'a întrunit în aceiași sală în anul 1932 cu participarea lui Henri Barbusse și Romain Rolland. Printre cei cari asistă astăzi în această sală sunt unii, cari pe aceea vreme se îndoiau de dreptatea celor ce se spuneau atunci, și iată că acești oameni sunt astăzi aci alături de noi. Ei au înțeles ceace însemna fascismul, ei s'au convins că războiul din Spania nu însemna decât o mare manevră pentru marșul asupra Parisului.

Toți patrioții cinstiți, dela catolici și până la comuniști, s'au unit împotriva fascismului în zilele rezistenței. Trebuie și noi să colaborăm în mod umanim la lupta pentru pace.

In acelaș scop Uniunea Intelectualilor francezi a fost însărcinată să convoace încă în cursul acestui an un congres mondial al intelectualilor, chemați alături de massele populare să apere cauza păcii, condiție obiectivă pentru progresul integral omenirii.

Consfătuirile dela Academia Română

Convinnși că numai prin crearea unei serioase platfrome materiale se pot crea și premizele adevărate de viață ale poporului întreg, savanții români au hotărît să purceadă neîntârziat la crearea acestei platforme.

Vineri 5 Iulie a avut loc în incinta Academiei Române o solemnitate, la care pe lângă membrii înaltului for, au participat și membrii Consiliului Național de Cercetări Ștntifice și câțiva reprezentanți ai guvernului. Problemele ridicate în ședințe de către consiliu sunt acelea pe cari le pun deopotrivă oamenii de știință și guvernul în cadrul operei de refacere a țării, programul viitoareor realizări fiind sprijinit cu putere de guvern, care a pus la dispoziția savanților noștri suma de un miliard lei. In felul acesta un drum nou se deschide în fața oamenilor de știință, cari feriți de grija zilei de mâine și având la dispoziție materialul de cercetări necesar, își vor putea închina toată puterea lor de muncă și toate capacitățile lor creatoare operei de refacere a țării și de ridicare a condițiunilor de viață ale poporului nostru.

Existențialismul

Nu suntem în măsură să conturăm liniile ce caracterizează noul curent existențialist inițiat în Franța de scriitorul Jean Paul Sartre, nici nu cunoaștem firele cari probabil leagă acest curent de misticismul cețos al lui Kirkegaard sau de materialismul stâlcit a lui Heidegger, se pare însă că acest curent nu s'a bucurat de o primire prea amabilă din partea cercurilor literare și filosofice franceze.

In cadrul unui interview dat revistei Letrres Francaise își definește astfel doctrina: „(Existențialismul) e o doctrină conform căreia existența precedă și crează în mod perpetu esența".

Definiția e nițel cam nebuloasă, ca dealtfel și explicația pe cari Sartre o dă cu privire la aplicarea acestei doctrine în literatură ceace l-a și făcut pe Bernard Shaw să se exprime despre ultimul roman al acestui scriitor în următorii termeni: „Iată un scriitor care discută îndelung intențiile altora, dar care n'ajunge să-și cunoască propriile sale intenții".

O aniversare

Au trecut 87 de ani, de când pe câmpul de lângă Sighișoara, a dispărut întotul luptei maiorul armatei revoluționare maghiare, adjutantul generalului polonez Bem, poetul Alexandru Petöfi. L'au văzut încă la marginea unei livezi, dar cine se îngrijea de el, când fiecare căuta să-și salveze viața. Nici osemintele lui nu s'au mai găsit. A fost probabil înmormânt în groapa comună, așa cum cerea el în poezia sa, intitulată „Un gând mă frământă":

„Moartea să vie
Intr'o bătălie . . ."

„Să mă îngroape în mormânt comun cu toți eroii, care au murit pentru sfânta libertate mondială!" aceasta a fost dorința sa exprimată în aceaiș poezie. Și dorința i s'a împlinit. Zace în groapa comună, împreună cu acei, lângă care a luptat și pentru care s'a jertfit.

Tânărul poet maghiar, de origine slavă, Alexandru Petrovici a murit numai la vârsta de 26 de ani. A devenit totuși cel mai mare poet liric al poporului maghiar și a intrat în rândul poeților celor mai renumiți din lumea întreagă. Mare patroit, Petöfi a îmbrățișat totdeauna omenirea întreagă, pe toți asupriții tuturor popoarelor. A trăit în cea mai neagră mizerie, a fost soldat, apoi actor într'o cameră ambulantă, trăia iarna într'o cameră neîncălzată și-și încălzisa mâinile aprinzându-și luleaua. Dar a trăit totdeauna între popor și pentru popor, a suferit împreună cu poporul, a descris mizeria iobagilor și a chemat la luptă poporul maghiar împreună cu toate popoarele asrevite ale imperiului austro-ungar.

„Cum s'a prăbușit Ierusalimul,
Te vei prăbuși Austria,
Și ca locuitorii Ieursalimului.
Împărați tăi vor fi pribegi în lume."

Avalanșa revoluției din 15 Martie 1848 a fost pornită de către dânsul. El a adunat tineretul însuflețit și a proclamat presa liberă, tipărind poezia sa revoluționară în mii de exemplare chiar la fața locului. Apoi s'a introlat în armata revoluționară, în care a înaintat până la gradul de maior și a dispărut lângă Sighișoara în ziua de Iulie 1849.

Reproducem cuvintele marelui poet german Heinrich Heine, care caracterizează mai mult pe Petöfi:

„Noi poeții, față de Petöfi suntem cu toții numai reflexii, pe când el față de noi este însăși orginalitatea."

E. M.

Clitocybina

Nr. 3. — al Revistei Ecrits de France, în partea-i științifică aduce un interesant articol despre descoperirea Clitocybinei, un medicament de aceiași natură ca și Penicilina și ceeace este mai interesant, de aceiași proveniență. Este drept că Penicilină era un prețios precedent în vederea continuării investigațiilor, totuși și la descoperirea Clitocybinei întâmplarea a jucat un rol hotăritor ca de altfel în multe cazuri, fără a diminua însă prin aceasta valoarea descoperirei. Prin descoperirea acestui nou medicament, extras tot dintro ciupercă din familia Agaricienilor, sunt motive să se spere că redutabilul bacil Koch, agentul atât de viguros al tuberculozei și-a găsit în sfârșit nașul. Lucrările Prof. Ch. Hollande, expuse la Academia de Stiințe, de către Prof. Courrier, în ziua de 24 Septemvrie lasă să se intrevadă acest lucru.

Descoperirea s'a făcut cu ocazia unei plimbări a Prof. Hollande prin Munții Alpi, la o înățime între 1000 și 1400 metri. Atenția i-a fost atrasă de un fapt curios. In jurul unor ciuperci Clitocybe, iarba din anul precedent nu putrezise cu toate că pământul mișuna de bacterii care provoacă putrefacția. Deducția i-a fost la îndemână: bacteriile au fost ucise. Deci, această ciupercă trebuia să aibe o acțiune analoagă cu aceia a penicilinei sau a streptomycinei și a gramicidinei, recent descoperite.

Dela observație a trecut imediat la lucrări de laborator unde mâini experte au extras apoi cu ajutorul apei, a cloroformului și a etherului, o pudră brună, clitocybine, Și apoi momentul hotăritor al experienței: bucăți mici de hârtie impregnate cu soluție de clitocybină sunt depuse pe culturi bacteriene. Și intradevăr, microbul diminua, pentru a dispare apoi cu totul.

Bacilul Koch, bacilul tiphic, colibacili, stafilococul și alții cedară în fața noii subtsanțe. Și curios că bacilii ce mai sensibili la penicilină, sunt mai puțin sensibili la clitocybină.

Experiențele sunt continuate apoi asupra cobailor, a căror reacțiuni în contact cu agentul tuberculzei sunt foarte asemănătoare cu acelea ale omului. Rezultatul injecțiilor subcutanate, administrate unor serii de cobai atinși de tuberculoză pulmonară, a fost net, irefutabil: cobaii s'au vindecat.

Poatecă în scurt timp medicina va dispune de o armă eficace împotriva tuberculozei. Atunci numele modestului savant Hollande dela Montpellier dușman al onorurilor sgomotoase, în care se pun azi speranțe imense, va intra în rândul celor mai mari binefăcători ai lumii.

REVISTA PERIODICELOR

Fiera letteraria

revista ce apare la Roma sub conducerea unui comitet din care fac parte nume consecrate ca Ungaretti, Alvaro Cecchi, Contini ș. Angioletti publică în numărul ei din 4 Iulie sub titlul „Italia și țugo-Slavia" un interview luat diplomatului iugo-slav Bogdan Radița, autor al însemnatei lucrări „Criza Europei" și spirit adânc pătruns în ultimele fenomene politice.

Deosebit de interesant e răspunsul pe care diplomatu iugo-slav il dă unei întrebări privitoare la relațiile dintre Italia și Republica lui Tito: „Mă gândesc chiar așa: am impresia că Europa e împărțită în două părți. Intr'o parte domină democrația de rit oriental, iar de cealaltă (dincolo și dincoace de Triest, se înțelege) democrația de rit occidental. Aceeastă situație pare că se reflectează limpede în mentalitatea intelectualior iugo-slavi. Iar daca e nevoie de o concluzie, — după părerea mea, — cea mai nimerită ar fi aceea ca Italia și Iugo-Slavia, să caute pe cât se poate să evite ciocnirile dntre cele două lumi."

In acelaș număr

al magazinului italian intâlnim o notă care se face ecoul unui incident petrecut la Asociația italo-franceză din Veneția, unde nuvelistul Quarantotti-Gambini a atacat violent pe cunoscutul poet francez Paul Eluard pe temeiul unei presupuse adeziuni a acestuia la manifestul unor intelectuali francezi care cerea anexarea Triestului la Iugo-Slavia.

Impetuoziatea scriitorului istrian a fost însă domolită de categorica desmințire a însăși învinuitului, adusă în fața mai multor sute de ascultători.

La litterature sovietique

care a luat locul vechei „La litterature internationale" publică în numărul 1 din anul acesta, câteva pasaje din subtilul și pătrunzătorul portret al lui V. I. Lenin datorit scriitorului M. Gorki.

Desprindem, pentru concludența lor, rândurile dela sfârșit. Firi rusă, trăisc îndelung în afara Rusiei dedicându-seunei atente cercetări a acestei țări. Din depărtare părea mai pitorească, mai strălucitoare. El a dat o dreaptă apreciere a forței sale potențiale: capacitați excepționale ale poporului, încă sfios exprimate și pe care istoria, aspră și fastidioasă, nu le-a revelat încă, dar pretutindeni capacități, pe fondul obscur al vieții rusești fantastice, scânteietoare în stele de aur.

Lenin, — mare om, om adevărat al lunii acesteia, — a murit. Această perdere a lovit dureros inima acelora care l-au cunoscut, — foarte dureros! Dar trăsătura neagră a morții nu face decât să sublinieze, cu și mai multă vigoare, în ochii lumii întregi, rolul lui mens, rolul de cap al poporului muncitor universal.

. . . . „Nu s'a cunoscut niciodată vre un om care să fi meritat ca el, memoria veșnică.

Lenin a murit. Moștenitorii cugetului și voinții sale trăesc. Ei trăiesc și lucrează cu succes, așa cum nimeni și nicaeri în lume n'a lucrat vreodată."

Caiet de Poezie

Fericita inspirație a Directorului Revistei Fundațiilor Regale ne-a dăruit cu acest Caiet de Poezie, care își propune să umple un gol simțit în literatura noastră. In felul cum a fost conceput acest volum, selecția se face cu vădită ușurință. Novicii care abia tentează să pătrundă în sanctuarul muzelor, stând alături de maeștrii consacrați ai versului, comparația este la îndemâna cetitorului.

Alături de verbul bogat și mereu nou și viou a Dlui Tudor Arghezi pășesc îndrăzneți, tineri, care chiar dacă nu s'au scuturat încă de scamele influențelor celor mai diferite, dovedesc totuși că sunt în posesia unui material autentic. Cităm numai două cazuri concludente. In „Femeia din Cetatea Albă", George Dan prezintă un poem frumos realizat, pe când în „Atalntida" imitatția este deadreptul străvezie (in odăi de scoică joasă — oftncosu-i perdlă groasă — strâmb din gură-i cresc amare — ierburi lungi și verzi de mare). Și mai grăitor din acest punct de vedere este cazul lui George Magheru, care folosind tehnica lui Ungaretti — versuri de una, două, sau cel mult, trei silabe — nu reușește să apropie măcar expresivitatea și turburatoarea atmosferă a poetului italian.

Veac nou

revistă de frumoasă ținută a Asociației Romănne pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică, consecventă cu sine însăși, aduce în fiecare număr acelaș material divers și serios, care interesează toate straturile sociale. Revista, chiar dacă are o linie de conduită dinainte stabilită, aceea de a populariza în publicul românesc realitățile din URSS, atacă și probleme de interes general, cultură, politică internă, politică externă, etc., care sunt desbătute de condeiele competente ale Domnilor Ion Biberi, N. Argintescu-Amza, Horia Deleanu, Mihail Magheru, M. Rosca, suporteurii revistei.

Și un cuvânt deosebit de frumos pentru Dl. Victor Kernbach, care ne-a obișnuit cu traduceri bine reușite din lirica sovietică, dovedind mult gust în alegerea pieselor traduse și o reală sensibilitate poetică în transpunerea lor în tiparele graiului nostru.

Domnul Perpessicius

se arată foarte satisfăcut de discursul D-lui Lucrețiu Pătrășcanu, ținut la Cluj în ziua de 8 Iunie a. c. Dl Perpessicius a citit cu sârguință acest discurs, după care însemnează în Jurnalul dumisale de lector, în nr. 7 al Revistei Fundațiilor Regale:

„. . . . dreptur le noastre față de Transilvania sunt așezate pe singurul fundament, astăzi valabil, al sacrificiilor de sânge . . ." etc. Dar dl. Perpessicius n'are dreptate, și asta, nu intâi, pentru simplul motiv că dl. Lucrețiu Pătrășcanu însuși n'a avut deplină dreptate în felul cum a privit și tratat chestiunea Ardealului, în cadrul mai larg a chestiunii naționale, ridicată în țart noastră, lucru pe care însuși dl. Lucrețiu Pătrășcanu l-a recunoscut ulterior (dlui Perpessicius nu îva fi greu să se informeze).

Dreptul nostru asupra Transilvaniei nu se întemeiază n u m a i pe sacrificiile noastre de sânge în războiul antihitlerist, căci asta ne-ar creia o situație cu totul anormală în cadrul efortului general de câștigare a unei păci durabile între popoare și de întărire a democrației.

Dreptul nostru asupra Transilvaniei se întemeiază, mai întâi, pe faptul istoric incontestabil, că această provincie s'a alipit României în urma procesului de destrămare a imperiului habsburgic asupritor al națiunilor și naționalităților dintre granițele sale, și în al doilea rând pe faptul că azi teritoriul și populația acestei provincii face parte dintre România democratică, care a acordat drepturi și libertăți egale pentru toate naționalitățile dintre granițele sale.

Aceasta ar fi, pe scurt ceeace credem că ar fi bine să știe și un emerit om de litere ca dl. Perpessicius, atunci când își lasă pentru o clipă uneltele ca să vorbească de „politică".

Noi avem toată deferența față de ilustrul condeier, care este dl. Perpessicius, și e departe de noi gândul de a intra în polemică cu domnia sa, dar credem că e bine și cinstit ca problemele care țin de viața însăși a poporului nostru și de pacea lumii, să nu fie tratate cu ușurință, așa, dintr'un vârf de condei.

Și dacă Dl. Perpessicius — și nu numai domnia Sa — dorește în mod sincer să-și armeze credințele sale de bun patriot cu date de trainică valoare, îl poftim să citească luminosul și graniticul expozeu al d-lui Gh. Gheorghiu-Dej asupra problemei naționale. Ii va folosi și dumisale și poporului nostru prin pana sa.

I. M. Aldan

„VICTORIA", Timișoara.